

**MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
INSTITUT CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BRNO 2012

STANISLAV ŠOPF

Mendelova univerzita v Brně
Institut celoživotního vzdělání

Dopady sociálně patologických jevů na život středoškoláků

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
PaedDr. Mojmír Vážanský, CSc.

Vypracoval:
Stanislav Šopf

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Dopady sociálně patologických jevů na život středoškoláka“ mládeže vypracoval samostatně a použil jen pramenů, které cituji a uvádím v příloženém seznamu literatury. Bakalářská práce je školním dílem a může být použita ke komerčním účelům jen se souhlasem vedoucího bakalářské práce a ředitelky vysokoškolského útvaru ústavu ICV Mendelovy univerzity v Brně.

Brno, dne.....

Podpis studenta.....

Poděkování

Děkuji panu PaedDr. Mojmírovi Vážanskému, CSc. za odborné vedení bakalářské práce, poskytování cenných rad a čas který mi věnoval. Děkuji také ředitelům a pedagogickým pracovníkům střední školy, u nichž jsem prováděl výzkum pro praktickou část. Děkuji manželce a rodičům za podporu při studiu.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na dopady sociálně patologických jevů na život středoškoláků. Teoretická část osvětluje významné termíny jako sociálně patologický jev, kriminalita, adolescenti, šikana, dopady sociálně patologických jevů a další. Využití odborných literárních a jiných zdrojů přispívá k autorově analýze, syntéze a srovnávání stěžejních pasáží, týkajících se sledované problematiky. Cíl praktické kapitoly spočívá v realizaci dotazníkového šetření u studentů vybraných středních škol. Autor pomocí metod pedagogického výzkumu provedl rozbor a vyhodnotil stanovené hypotézy s grafickým vyjádřením.

Diskuze a závěrečná část přináší použitelná zjištění pro výchovně vzdělávací činnost vybrané střední školy v oblasti minimalizace dopadů sociálně patologických jevů na studenty.

Klíčová slova:

adolescenti, sociálně patologické jevy, záškoláctví, kouření, drogy

Abstract

The Bachelor Thesis is focused on impacts of socio-pathological phenomena on the life of secondary school students. The theoretical part of the Thesis explains important definitions, such as socio-pathological phenomenon, criminality, adolescents, bullying, impacts of socio-pathological phenomena and other. Application of specialized literary and other sources contributes to the analysis and synthesis of the author and also to comparison of crucial passages concerning the pursued matter. The aim of the practical chapter consists in implementation of a questionnaire research of students of selected secondary schools. Using methods of pedagogical research, the author carried out analyses and assessed hypothesis with graphical description.

The discussion and the final part of the Thesis provide conclusions applicable within pedagogical and educational activities of the selected secondary school in the field of minimization of impacts of socio-pathological phenomena on students.

Key words:

adolescents, socio-pathological phenomena, absenteeism, smoking, drugs

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce: Stanislav Šopf
Studijní program: Specializace v pedagogice
Obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku
Název tématu: **Dopady sociálně patologických jevů na život
středoškoláků**

Rozsah práce: 40

Zásady pro vypracování:

1. Studium dostupné literatury, výběr vhodných materiálů, příprava podkladů.
2. V teoretické části - charakteristika sociálně patologických jevů v kontextu s mladou populací, druhy, příčiny. Rozbor šikany na středních školách s vysvětlením forem, průběhu, důsledků, preventivních opatření apod
3. Praktická část - odhalení aktuálního vnímání nebezpečí sociálně patologického jednání na vybraných středních školách - příprava, realizace, analýza, hodnocení výzkumného šetření.
4. Zajištění kvalitního písemného materiálu, odpovídajícího příslušnému materiálu a normám ČSN pro psaní závěrečných prací.

Datum zadání bakalářské práce: **březen 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **květen 2012**

Stanislav Šopf
Autor práce

doc. PhDr. Dana Linhartová,
CSc.

Garantka studijního programu

PaedDr. Mojmír Vážanský,
CSc.
Vedoucí práce
doc. PhDr. Dana Linhartová,
CSc.
Vedoucí vysokoškolského
ústavu

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	9
2. MATERIÁL A METODIKA ZPRACOVÁNÍ.....	10
3. SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY.....	10
4. SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	12
4.1 PŘÍČINY DEVIANTNÍHO CHOVÁNÍ U DĚTÍ A DOSPÍVAJÍCÍCH	13
4.2 PŘEHLED SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	14
4.2.1 <i>Závislosti</i>	15
4.2.2 <i>Kriminalita</i>	19
4.2.3 <i>Šikana</i>	20
5. ADOLESCENT	22
6. DOPADY SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	23
II. PRAKTICKÁ ČÁST	27
7. VÝSLEDKY A HODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	27
7.1 INTERPRETACE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	27
7.2 ZÁVĚREČNÉ SHRUTÍ.....	58
III. DISKUZE.....	61
ZÁVĚR	64
POUŽITÁ LITERATURA.....	66
SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Dnešní mladí lidé čelí mocnému tlaku sociálně patologických jevů více, než kdy jindy. Stále častěji slyší hlasy škarohlídů, kteří tvrdí, že moderní společnost spěje přinejmenším k záhubě, že se lidé přestávají chovat humánně, a že se ze společnosti zcela vytrácí morálka, úcta a porozumění pro potřeby druhých. Z jedné strany se ptají na důvody aktuálního stavu, naopak z druhé strany přinášejí zaručené návody řešení. Jiní poukazují na fakt, že se jedná o jediný velký začarovaný kruh, v němž hlavní roli hrají nevšímající si dospělí, kteří nemají zájem o vlastní děti, a jejich potomci, kteří rodičům naplno vrací jejich lhostejnost.

Vědecká i laická veřejnost cítí, že současná společnost není zcela v pořádku. Někteří obyvatelé státu tvrdí, že problémy způsobuje dnešní hektická a odlidštěná doba. Lidé tráví dlouhý čas v zaměstnání, chybí jim dostatek časového prostoru na navazování kvalitních vztahů. Pokud někdo dokáže najít solidního partnera a má s ním děti, nemá už šanci se rodině dostatečně věnovat. Když už rodině nějaký část času věnuje, netráví ho kvalitně. Ačkoliv se objevují tendence u dětí podceňovat rozumový vývoj, nemůže se dětem upřít velká dávka empatie. Dítě velmi dobře vycítí, když mu rodič nevěnuje dostatek pozornosti. Z některých dětí pak vyrůstají neurotičtí mladí lidé s fobiemi, jiné děti se proměňují v postrach okolí, který nezná vlastní hranice. Rodiče se najednou dostanou do situace, kdy před nimi stojí jejich dítě a rodič nechápe, proč se chová úplně jinak, než by od něj očekával. V rodině vzniká tíživé napětí, které se neustále zhoršuje. Podobné napětí vzniká ve škole mezi spolužáky. Stane se, že rodič zcela ztratí kontrolu a rezignuje nebo naopak vytáhne s dítětem do boje. Výsledkem je, že se problémové dítě nakonec vymyká zcela rodičovské kontrole.

Mnozí rodiče se snaží dítěti dát dostatek všeho, i vlastního zájmu. Potomek přijde do školy, která se stane v očích některých rodičů kořenem všeho zla. Rodiče si myslí, že se ve škole naučil všechno špatné, co doposud neuměl! Rodiče se stávají zoufalí z pocitu marnosti, jelikož právě kamarádi, spolužáci, parta, mladého člověka začnou ovlivňovat mnohem více než vlastní rodiče.

Kde hledat kořeny aktuálního, podle mnohých bezútěšného, stavu? Je možné vůbec zabránit, aby se dítě setkalo s pochybnými kamarády, dostalo na samý okraj společnosti? Lze vůbec souhlasit s mravokárci, kteří tvrdí, že se společnost opravdu

stala prohnitou skrz na skrz? Nebo se situace ještě není tak zoufalá, aby se nemohlo najít lepší řešení?

Předkládaná bakalářská práce přináší stručné vysvětlení několika základních sociálně patologických jevů. Věnuje se jejich popisu, rozebírá příčiny a důsledky. Dále pátrá po příčinách výskytu sociálně nežádoucích jevů mezi současnou mládeží. Osvětluje pojem adolescent v současné terminologii. V neposlední řadě přináší také přehled dopadů sociálně patologických jevů na život adolescentů.

Praktická část se opírá o data, sesbíraná v rámci výzkumného šetření. Na základě vybraného dotazníku došlo k analýze získaných údajů, které vypovídají o aktuální situaci ve sféře kontaktu současné mládeže se sociálně patologickými jevy. Díky připravenému a realizovanému dotazníkovému šetření se shromáždilo množství cenných faktů o míře výskytu sledovaných jevů mezi mládeží a také o dosavadních zkušenostech dnešních mladých lidí s důsledky sociálně patologických jevů.

Cílem výzkumného šetření bylo nejen odhalení konkrétní hladiny výskytu společensky nežádoucích jevů mezi adolescenty, ale především zjištění, jak moc se současní adolescenti již potýkají s možnými dopady sociálně patologických jevů. Mimo jiné si výzkumné šetření kladlo za cíl srovnání zkušeností mládeže podle pohlaví a věku. V rámci praktické části může čtenář nalézt také výčet informací, vypovídajících o životě dnešní mládeže a hledajících odpovědi na otázky, zda je současná mladá generace opravdu zkažená, že veškerá pomoc se mívá účinkem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bakalářská práce spočívá v zamyšlení se nad dopady sociálně patologických jevů na život středoškoláků. Pátrá po míře výskytu společensky nežádoucích projevů chování mezi dnešní mládeží. Snaží se najít odpověď na otázku, nakolik mladí lidé propadají vlivům sociálně patologických jevů.

Teoretická část práce zpracovává základní východiska problematiky, upřesňuje jednotlivé pojmy. Rozebírá, co je vlastně sociálně patologický jev, předkládá jejich kategorizaci a upozorňuje na masivní rozšíření sledované problematiky. Hledá i jejich příčiny a dopady na bouřlivý, hektický i hledající, se mnoha kardinálními otázkami spojený mladý život adolescentů. Kromě jiného přináší stručnou analýzu dostupných bibliografických pramenů, vyjasnění si základních pojmů, definuje terminologické zařazení adolescenta a vliv společensky nežádoucích jevů na jeho život.

Praktická část textu poskytuje komplexní reálně přibližující informaci a souhrnné výsledky dotazníkového výzkumného šetření, které se realizovalo na vybrané střední škole. V rámci dotazníkového šetření sebraná data mají dokumentovat, nakolik dochází k ohrožení současné mládeže vlivem sociálně patologických jevů a kolik mladých lidí již pociťuje jejich důsledky. Hned na počátku výzkumného šetření se vytyčily čtyři hypotézy, u nichž později došlo k potvrzení nebo zamítnutí. Hypotézy napomohly získat fakta, jež ukázala aktuální situaci mezi dnešní mládeží. Celé výzkumné šetření pátralo mimo jiné po základní otázce, kterou se zabývají každodenně média i laická veřejnost. Jedním ze základních obecných cílů bylo odhalení, zda současní mladí lidé opravdu natolik propadli sociálně patologickým jevům, jak se všeobecně myslí. Závěrem bylo zjištění, jak často se sledované sociálně patologické jevy vyskytují v životě současného adolescenta a nakolik příslušníci mladé generace pociťují razantní dopady sociálně patologických jevů. Veškeré získané informace a doporučení budou samozřejmě k dispozici pro potřeby školního zařízení.

2. MATERIÁL A METODIKA ZPRACOVÁNÍ

Písemný materiál přináší charakteristiku sociálně patologických jevů s důrazem na středoškoláky.

V rámci teoretické části bakalářské práce se autor opíral o dostupné literární prameny. Pro práci se zjištěnými fakty se jako vhodná ukázala metoda analýzy, syntézy i analogie. Některé závěry se opíraly o fakta, získaná na základě studia rozsáhlé literatury. V rámci praktické části došlo i na metodu indukce.

Pro připravené, realizované a zpracované výzkumné šetření se z kvantitativních metod přímo nabízela dotazníková technika. Výzkumného šetření se zúčastnilo 50 mladých osob, z toho 20 chlapců a 30 děvčat.

Dotazník jako charakteristická technika pro hromadné získávání údajů (Skalková, s. 86) obsahoval 36 formulovaných a standardizovaných otázek, na které vybraní respondenti písemně odpovídali. Otázky se orientovaly na zjištění specifických údajů, názorů a postojů nebo také mínění (Maňák, s. 50). Pomocí matematických metod došlo k následnému srozumitelnému a přehlednému zpracování. Ve výzkumném šetření se v dotazníku vyskytovaly tři typy otázek – otevřené, uzavřené a polouzavřené. Jednalo se o dotazník jednoduchý, strukturovaný a anonymní. Před vlastním vyplněním formuláře obdrželi respondenti dostatečné pokyny pro správné pochopení zadaného úkolu. Během vyplňování dotazníku se studenti mohli v případě nejasností kdykoliv obrátit na fyzicky přítomného autora dotazníku.

3. SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY

V hromadných sdělovacích prostředcích se opakovaně zmiňuje zvýšená hektičnost současného světa. Obyvatele civilizovaného prostředí zaplavuje ohromné množství informací, které většina z nich nedokáže řádně ani uspokojivě zhodnotit, zpracovat, selektivně využít. Pracovně zainteresovaní jedinci totiž tráví značnou část každodenního života v zaměstnání a nemají dostatek prostoru pro optimální způsob prožívání disponibilního času s vlastní rodinou, nejbližšími. V posledních letech se abnormálně zdůraznil problém navazování, tvorby a stabilizace kvalitních mezilidských vztahů,

což mimo jiné přispělo ke zvýšení četnosti života jedince bez adekvátního partnera, k objevení a růstu fenoménu „single“.

Také v rámci rodiny dochází ke značnému ochlazení vzájemných vztahů. Rodiče nemají mnoho volného času na děti a nestíhají se dostatečně zajímat o jejich život, výsledky, zájmy, starosti. I vinou zákonných zástupců, snížené pozornosti rodičů vůči potomkům, získávají stále mladší lidé dostatečně široký prostor pro rozmanité podoby experimentování. Oslabené nebo narušené vztahy v rodinném prostředí často znamenají podnět pro přímé konkrétní setkání se sociálně patologickými jevy, jimž méně poučení mohou snadno podlehnout a které mohou značně a nevratně ovlivnit jejich budoucí život.

Sociálně patologické jevy se samozřejmě neobjevily až na počátku 21. století, ale projevují se navzdory varující přítomnosti v každé společnosti od samého vzniku. V současnosti se o nich pouze více mluví, dochází k silné medializaci, ale rozhodně je nelze označit nálepkou „novinka“. V posledním období dostávají výrazně širší prostor, poněvadž tak zvaná moderní společnost přináší stále nové a dříve neznámé fenomény. Například díky pronikání počítačů do každého dětského pokojíčku zástupci mladé generace trvale a nezvratně ztrácí přímý kontakt s realitou. Díky moderním technologiím dochází k citelnému narušení mezilidských vztahů. Dnešní dítě nemusí vyhledávat „živého“ kamaráda, spojence, blízkého vrstevníka. Masové užívání počítačů s sebou přispívá i další rozmach civilizovaného problému v podobě dětské obezity, snížení pohybových aktivit, ve hledání a uspokojování touhy po činnostech v přírodě.

A v podobném duchu lze pokračovat ještě dlouho. Ze života se vytrácí obyčejné lidské pohlazení, vřelý vztah, běžná uspokojivá interpersonální komunikace, kterou počítač ani televize nedokáže poskytnout. Mnohé děti díky přemíře nejnovější techniky, násobené laxností, nedostatkem rodičovského zájmu, se postupně stanou výrazně méně adaptabilními tvory v reálném světě s dovedností smysluplně komunikovat. Jejich vyjadřování se totiž podřizuje vzorům hrdinů z obrazovky, uchyluje se do často příliš technických nebo dokonce archaických tvarů vyjadřování myšlenek.

Díky moderním technologiím se mladá generace příliš brzy setkává i se sexem a zvýšenou brutalitou. Pokud se evidentně opovrhne zabezpečením snadného přístupu ke snadno zneužitelným informacím, obrázkům nebo videím, jestliže selhává záměrná dostatečná kontrola ze strany rodičů, mohou předčasná setkání s převráceným a mnohdy zhýralým světem dospělých na dětské duši zanechat nesmazatelné stopy. Mnohdy ze zvědavosti, případně nerozvážnosti mladý člověk vyzkouší něco, co spatřil

na televizní obrazovce nebo při jiných příležitostech. V televizi přece hrdina zvládne každou svízelnou situaci, bez bolesti překonává všechny nástrahy. Zvířecí jedineční tvorové mají dokonce několik životů, hravě přežívají útoky nepřátel ze všech stran. Mladý člověk, s přibývajícím věkem stále tápe, ustavičně hledá vysvětlení, mnohdy se srdnatě brání vědomí, že skutečný svět opravdu není pozlátkem televizního vysílání ani produktem monstrózně zaplaveným trhem barbary působících produktů útoku na školou povinného i staršího jedince v tzv. moderní společnosti.

Díky masovým médiím se v lidském chápání citelně posouvají hranice, co ještě lze považovat za normální. Vždyť klasické „střílečky“ na počítači se v dnešní době již považují za standard. V reálném prostředí pak adolescent i mladší děti nedomyšlí důsledky vlastního jednání.

V současnosti existuje celá řada různých publikací, věnujících se problematice sociálně patologických jevů. Bohužel současná situace představuje nelehký oříšek pro odborníky, jak dosáhnout žádoucích změn, aby sociálně patologické jevy neměly příliš velkou šanci zasáhnout do životů dospívajících.

4. SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

„Sociální patologie je souhrnný pojem pro označení chorobných, nemorálních, všeobecně nežádoucích společenských jevů“ (Mülpachr, s. 53). Mezi ně patří zárodky sociálně deviantního chování, které se neslučuje s normou, uznávanou většinovou společností.

Pojem sociální patologie zavedl do terminologie anglický filosof a sociolog Herbert Spencer, který patřil mezi zastánce tzv. organicistického proudu v sociologii. Kládl důraz na podobnost rysů lidské společnosti a biologického organismu.

„Deviance je funkcí sociální kontroly – oficiální, pomocí zákonů, práva nebo neoficiální, kterou vytváří veřejnost pomocí hodnocení a veřejného mínění“ (Mülpachr, s. 40). **Deviaci** lze charakterizovat jako nepřizpůsobení se normám, které akceptuje většina. Jako deviantní chování se chápe, pokud někdo vědomě nerespektuje sociální normy dané společností.

Norma přibližuje závazný požadavek na chování nebo vlastnosti věci, člověka, situace. Dokonce může označovat i podobnost, vyzorovanou z chování většího

množství lidí. Normy mohou být psané i nepsané, rozlišují se rozdílnou mírou závaznosti a různým rozsahem platnosti; stávají se relativní z hlediska času i kultury. Norma také představuje kvalitu hodnocení chování ze strany společnosti. Za obsah každé normy se považuje sdělení, co je pro člověka obvyklé, přijatelné, osvědčené, co je navíc přípustné, správné a žádoucí. „*Sociální norma označuje obecně verbalizované pravidlo, jež mají jednající ve svém chování respektovat a které se pro ně pokládá za závazné*“ (Urban, Dubský, s. 25). Norma vždy závisí na úrovni dané společnosti, vyvíjí se v čase a nemá definitivní platnost (Vágnerová, 1999).

K nejzávažnějším **sociálně patologickým jevům** patří kriminalita (ublížení na zdraví, majetku, krádeže, a podobně), zneužívání drog, xenofobie a rasismus, záškoláctví, gambling, vandalismus, sprejerství, zneužívání dětí a žen, prostituce, domácí násilí, agresivita, šikana a další. **Sociální patologie** se chápe jako pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy. Označuje také studium příčin jejich vzniku a existence.

4.1 Příčiny deviantního chování u dětí a dospívajících

Podle dostupné literatury existuje několik teorií, vztahujících se ke vzniku deviací (Kapr a kol., s. 32). Žádná z nich však není bezchybná:

a/ **teorie primární a sekundární deviace** se úzce spojuje s etiketizační teorií, popisující důsledky „označování“, obdržení nálepky. Primární deviací se chápe porušení pravidla v souvislosti s nečekanou životní událostí (například smrt blízké osoby), následným zneužíváním návykových látek. Primární deviace se považuje za sociální úpadek jedince. Sekundární deviace je důsledkem označování chování jedince jako deviantního. Jedná se tedy o reakci jedince na odezvu bezprostředního okolí na označenou primární deviaci. Teorie neuvažuje nad možnou volbou jedince ani nad jeho genetickými dispozicemi, nezahrnuje možnost změny, ani možnou resocializaci; b/ **teorie absurdity** popírá předpoklad racionality a důležitosti sociálního světa. Konkrétní osoba se nachází v situaci hledání a aplikování pravidel, která neexistují. Řídí se nevyžadovanými pravidly nebo se odmítá chovat podle vyžadovaných regulí, řádů. Moderní společnosti mají natolik komplexní, složitá a proměnlivá pravidla, která znemožňují správnou orientaci v platných rádech, zákonech a normách a co se od jedince vyžaduje. Deviantní chování tak vzniká nechtěně a mimovolně, je produktem moderní společnosti; c/ **teorie**

radikální vysvětluje, že právní a normativní řád každé společnosti je otázkou mocných a pojmy právo a spravedlnost naplňuje pouze politická rétorika. Definice deviance sloužily pouze k ospravedlnění stávajícího sociálního řádu. Normy existují pouze pro obhajování zájmů vládnoucích tříd.

Stejní autoři (Kapr a kol., s. 54) zmiňují čtyři obecné teorie vzniku deviantního chování:

- **teorie kulturního přenosu** obšírně vysvětluje, že deviantní chování způsobuje interakce s dalšími lidmi, vzniká v určitých skupinách lidí, u nichž se přijímá jako běžné a zcela normální; - **teorie strukturálního tlaku** upozorňuje na fakt, že ve společnosti někdy vzniknou takové situace, na které přítomní lidé budou reagovat odlišně. Vznikne skupina přítomných, prožitou událostí zasažených osob, jejichž chování se vyznačuje jinými znaky, než předkládá přijímaná norma; - **kontrolní teorie** přibližuje vysvětlení ve vztahu deviantního chování k oslabení až absenci sociální kontroly. Deviantní chování vzniká tehdy, pokud chybí dostatečná sociální kontrola nebo došlo k oslabení jejího vlivu; - **etiketizační teorie** (labelling) vidí příčinu deviantního chování výhradně v označování některých individuů za devianty jinými osobami; „nálepkou“ opatření lidé se pod vlivem pomyslného stigmatu začnou skutečně chovat a jednat tak, jak se od nich podle očekávaných zvyklostí předpokládá.

P. Mühlpachr (s. 44) vytyčuje **teorii patologické interpersonální komunikace**. Předpokládá neuspokojování potřeb dítěte, které se stává chronickým a umožňuje vznik komunikačního deficitu, s věkem se prohlubujícím a manifestujícím. Za další faktor se považují obtíže v nalezení vlastní identity a razantní vliv prostředí. Naplňují se sociálně patologické vlivy nejrůznější kvality. Všechny negativní vlivy údajně dokáže potlačit nebo naopak podnítit výchova.

4.2 Přehled sociálně patologických jevů

„Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 9).

Při vyjasňování pojmu „sociálně patologické jevy“ lze vycházet z kategorizace podle P. Mühlpachra (2008), který rozlišuje: a/ *závislosti* (tabakismus, alkoholismus, nealkoholové drogy, patologické hráčství, gambling, sektářství); b/ *patologické jednání vůči sobě samotnému* (tetování, vypalování do kůže, automutilace, piercing, sebevražda a sebevražedný pokus); c/ *jednání asociální* (záškoláctví, útěky z domova, agresivita a šikanování, graffiti a vandalismus, rasismus a xenofobie, týrání dětí, brutalita v rodině, pohlavní zneužívání, sexuální deviace, kriminalita, ostatní poruchy chování); d/ *jednání pseudoprosociální (spojené s partou)* závadové party, patologické názorové proudy, pohlavní promiskuita, pohlavně přenosné choroby, prostituce, squatteři, rowdies – fanouškové, hackeři, náboženské sekty.

Novodobým jednáním je pak netomanie neboli závislost na internetu. Člověk tráví u počítače velké množství času, nemá žádný cíl, chatuje, hraje hry, má neustálou potřebu být online.

4.2.1 Závislosti

Závislost se většinou chápe jako lidská slabost. Závislý člověk se vždy setkává s nepochopením, pohrdáním a odsuzováním. zařazení mezi závislé se jeví jako poměrně jednoduché. Někoho k závislosti přivedou psychické obtíže, jiného pokusy s vlastním zdravím. Na počátku se pokaždé jedná o experiment, kdy se mladý člověk nechce „shodit“ před vrstevníky, klesnout v jejich očích. Přemýšlí například stylem „všichni okolo mě to dělají, tak já taky!“

Závislost se objevuje v každém věku, existuje mnoho činitelů. Klíčovou roli sehrávají dědičné dispozice, tlaky okolí a dokonce i věk matky (Presl, 1994). Vliv prostředí se nejvíce projevuje u závislostí na drogách. Rodiče, vrstevníci, kamarádi, členové party – všichni se podílejí na vytváření názorů a postojů mladého člověka. Obecně řečeno, čím více ideologicky nebo kultovně orientovaná skupina se záporným postojem vůči drogám, tím menší riziko drogového (škodlivého) problému. (Presl, 1994).

Závislý jedinec dává návykové látce přednost před hodnotami, které se pro něj doposud jevily jako mnohem důležitější. Často již nedokáže zvládat nutkavou touhu po přísunu návykové látky. Může na ní být závislý buď fyzicky (při absenci návykové látky dochází k nepříjemným abstinenčním příznakům) nebo psychicky. Psychická

závislost se jeví jako mnohem závažnější, trvá podstatně déle a obtížněji se léčí. (Nešpor, 1995)

Závislost na práci, internetu, patologickém hráčství, nestřídmém užívání projímadel není závislostí v pravém slova smyslu. Uvedené druhy návykového chování mají však se závislostí určité společné rysy (Nešpor, 2000). /Pro účely bakalářské práce se řadí do kapitoly Závislosti, kde se blíže specifikují/.

Pro návykové látky, které vyvolávají pocity otupení, opojení nebo povzbuzení a celou řadu různých dalších prožitků a pocitů, se běžně používá termínu „drogy“. Rozdělení subjektivní závislosti na drogách podle jejich účinků (viz 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí) je následující: na alkoholu, na opioidech, na cannabinoidech, na sedativech nebo hypnoticích (tlumivých lécích), na kokainu, na jiných stimulantech, včetně kofeinu a pervitinu, na halucinogenech, na tabáku, na organických rozpouštědlech a na několika látkách nebo jiných psychoaktivních látkách (Nešpor, 2000).

Za nejčastěji diskutované se v současné době považují závislosti mladých lidí na alkoholu, tabáku a drogách (ve smyslu drog typu heroin, pervitin, marihuana apod.) a na hře na automatech.

Alkohol (etanol, etylalkohol) patří do skupiny látek, která se nazývá alkoholy. Působí na centrální nervový systém, oslabuje vnímání bolesti, tlumí činnost dýchací a oběhové soustavy, což může v extrémních případech (hladina alkoholu v krvi nad 3,0 g/l) vést až ke smrti. Zhoubný vliv konzumovaného alkoholu na člověka se většinou podceňuje, až odmítá; i v malém množství koriguje schopnost postřehu, schopnost úsudku. Společnost jeho užívání všeobecně toleruje, zejména vzhledem k „oblíbenosti“ jeho schopnosti „rozproudit zábavu“. Sice existují zákony, které omezují užívání alkoholu (zejména na veřejnosti), nicméně velmi často dochází k porušování předpisu ohledně povoleného věku pro jeho konzumaci. Co se týče návykového potenciálu a rizik užívání alkoholu, pohybuje se v rovině tvrdých drog a jeho nebezpečnost zvyšuje relativně všeobecnou společenskou akceptací. Při dlouhodobém požívání alkoholu dochází k poškození trávicího traktu, srdečního oběhu, poškození jater a k psychickým komplikacím (kol., 2007).

Nikotin působí jako silně toxická, bezbarvá látka, rostlinný alkaloid, obsažený v tabáku. Užívání nikotinu jako psychotropní látky se přímo váže na jeho kouření. Během aplikace se vdechuje do plic kouř, obsahující značné množství různých chemických sloučenin ve formě plynů a tuhých částic (min. 5000). Právě nikotin,

obsažený v kouřeném tabáku, je látkou, která způsobuje závislost na kouření. Přitom se jedná o velmi silný jed. Bohužel „otravuje“ nejen kuřáky, ale přináší potíže osobám v blízkém okolí uživatele drogy (pasivní kouření). V obou případech má zhoubné následky na zdraví člověka a považuje se za příčinu fyzické závislosti na tabáku. Mezi účinky kouření také patří „oblíbená“ stimulace organismu. Podle P. Mühlpachra (2008) se kuřáci dělí na příležitostné (občasná podlehnutí neřesti), návykové (existence zvyku), se psychickou závislostí (údajná přítomnost prožitku vůně, chuti a ceremoniálu kouření), uživatele se psychickou a fyzickou závislostí (vyhledávání farmakodynamických účinků nikotinu). Mezi fyzické projevy patří zprvu bušení srdce, návaly pocení, třes a neklid, jestliže kuřák nemá cigaretu k dispozici. Později se přidávají potíže s dýcháním, očekává se brzký nástup rakoviny. V extrémních případech vede kouření až ke smrti člověka.

Další skupinou návykových látek jsou drogy ve smyslu sedativ (uklidňující látky), stimulantů (povzbuzující látky), halucinogenů (tripy, šmejdy) a afrodiziak (sexuální stimulanty). Klasifikace drog je nesmírně široká. Drogy se třídí podle účinků, způsobu užívání, dopadů na zdraví a podobně. Mezi mládeží se všeobecně pojem droga chápe konkrétně jako asi nejrozšířenější konopí (hovorově „tráva, seno, hulení“), extáze („éčko, koule“), heroin („hérák, háčko“), pervitin, kokain („koks, sníh, koka“) apod. Postoj společnosti ke drogám, a konkrétně ke konopí, je značně rozpačitý. Na jedné straně se obecně uznává, že konopí má nedoceněný potenciál v oblasti lékařské vědy, na straně druhé se kouření konopí považuje za extrémně návykové a řada lidí ho silně odsuzuje. Mezi mládeží se však jedná zřejmě o nejrozšířenější drogu, kdy přání, touha „zahulit si“ patří k časté aktivitě během diskoték, srazů party a podobných příležitostech setkávání. Mladí lidé mají pohříchu mlhavé povědomí o lehkých a tvrdých drogách. Mezi lehké řadí právě marihuanu, kdy se bagatelizují její účinky. Jako tvrdé přijímají heroin, kokain nebo pervitin a chápou je jako silně návykové. Uživatelé drog jsou na nich psychicky (stavy „rauše“) a fyzicky (stavy „abstáků“) závislí. Vymanění se z vlivu drog je v naprosté většině možné pouze s pomocí odborníků. Bohužel i při odbourání přímé závislosti na drogách si člověk velmi často způsobí zdravotní následky po celý život.

Je zajímavé, že pokud mladého člověka požádáte, aby okamžitě vyjmenoval některé ze závislostí, většinou ho nenapadne patologické hráčství. V rámci mezinárodní klasifikace nemocí se patologické hráčství definuje jako porucha, spočívající v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě jedince na úkor sociálních,

materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků. Patologické hráčství se však musí odlišit od hazardního hráčství a sázení. Chorobný návyk se (podle Mühlpachra, 2008) dá vytvořit na karetní hry, sportovní sázky, návštěvy kasina a samozřejmě hraní na automatech (uvedeno od lehčích forem k těžším). Automaty existují dvojího typu: *zábavné* (hráč si kupuje čas, nejedná se o hazard) a na *výherní*. Výherní automaty lze rozlišit na lehké a těžké podle výše vkladu a podle výše obnosu výhry (Nešpor, 1996). Rozdíl mezi hazardním a patologickým hráčstvím spočívá ve schopnosti sebekontroly. Hazardní hráč ještě dokáže hru kontrolovat (výhra jako motiv hazardní hry), gambler (patologický hráč) se těžce ovládá, hra ho láká, mocně přitahuje, jeho klíčový motiv tvoří – hra (Mühlpachr, 2008). Patologické hráčství ničí člověka psychicky (nutkavé chování, neklid v období bez hry a podobně) i fyzicky – pasivním kouřením (prostředí zakouřené herny), bolestmi svalů, únavou (hráči dokáží hrát beze spánku, jídla i pití řadu hodin), vyčerpání podobně. Z denní praxe je však známo, že konkrétně patologické hráčství ničí člověka především finančně. V současné době však neexistuje relevantní výzkum, který by konkrétně dokazoval, která ze závislostí dokáže jedince nejrychleji přivést na mizinu. Nicméně s finančními potížemi se všeobecně nejčastěji spojuje právě patologické hráčství.

Mezi závislostmi, úzce spojené s moderní dobou, patří netomanie nebo podobná závislost na televizi. Člověk, stížený netomanií, náruživě tráví u internetu nadměrné množství času, bez jakéhokoliv cíle. K naplnění jeho snů a představ stačí pouze virtuální prožitek. Neustále prohlíží emailovou poštu, trvale listuje nabídkami serverů, má potíže se přerušáním činnosti na internetu. Dostává se do kritické izolace od okolí. Nezajímá ho vůbec nic jiného, než jak se co nejrychleji připojit k internetu. Velké lákadlo hlavně spočívá ve virtuální identitě, kdy se může kdokoli stát kýmkoli. Vyžralý psychicky zdravý člověk, pevně zakotvený ve světě, jenž ho obklopuje, potřebu po virtuálních prožitcích přirozeně nemá (Mühlpachr, 2008). Mezi fyzické potíže, spojené s netomanií, například patří poškození krční páteře, vady držení páteře, špatná funkce krevního oběhu, zduření šlach, poškozování očí, odumírání nervových buněk jako důsledek stresu a přetěžování organismu. Psychické obtíže zahrnují nejen obtížnou koncentraci, nýbrž též markantní pokles kvality pozornosti, snížení intelektových schopností, zvláště u malých dětí. Navíc se v případě netomanie silně projevují sociální potíže – PC se stává reálnou náhražkou interpersonální komunikace, snižují se výrazové prostředky, stupňují se potíže v partnerském a sexuálním životě.

Na televizi zcela závislý člověk tráví před obrazovkou dlouhé hodiny. Postupně ztrácí stejně jako v případě netomanie blízké vztahy s vrstevníky, postupně se dostavuje morálně emoční otupění. Člověk žije životy seriálových a jiných televizních a filmových hrdinů, realita ho přestává zajímat.

4.2.2 Kriminalita

Kriminalitu (z lat. *criminalis* = zločinný, *criem* = zločin) lze definovat jako výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jde o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o jak zjevné, tak latentní činy a formy chování, sankcionovatelné podle trestního zákona (Fischer, 2009).

Delikvence (z lat. *delinquere* = provinit se), je širším pojmem z hlediska společensky nepřijatelného chování. Zahrnuje také činy, které nejsou „jinak trestné“ (přestupky, trestná činnost osob ve věku mladším než 15 let), činnosti, porušující nejen právní, ale i společenské širší normy. Velmi často se termínu delikvence používá ve vazbě na nežádoucí a nepřijatelné chování dětí a mládeže. V případě mladistvých se také běžně uvádí pojem „juvenilní delikvence“ (Fischer, 2009).

Kolem osmdesáti procent veškeré registrované trestné činnosti tvoří kriminalita majetková. Soustředí se hlavně do velkých měst a průmyslových aglomerací s vysokým počtem anonymních a migrujících osob. Městské obyvatelstvo ohrožuje zejména pouliční kriminalita, krádeže, vloupání, krádeže motorových vozidel a předmětů z aut, loupeže. Bohužel se při trestné činnosti objevuje samoučelná brutalita a bezbřehá bezohlednost. Rozmáhá se i trestná činnost, spojená s drogami nebo jinými závislostmi. Mění se profil pachatelů a zvyšuje se podíl prvopachatelů a pachatelů, jejichž trestná činnost, byť závažná, bývá epizodického charakteru (Mühlpachr, 2008).

P. Mühlpachr (2008) detailně poukázal na zvláštnosti trestné činnosti mládeže. Výběr předmětu konkrétního útoku podle uvedeného autora determinuje jiný hodnotový systém než u dospělých. Ke trestné činnosti dochází převážně se spolupachateli ve skupině, příprava trestné činnosti se jeví jako méně dokonalá, obvykle schází prvek plánování, velmi často i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu. Chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocováním zařízení. Zdůrazňuje se emotivní jednání u mladistvých pachatelů. Náhodní i záměrní účastníci se často při krádežích zaměřují na předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim

vzhledem k věku líbí. Uloupené předměty se velmi rychle (často okamžitě) rozdělují mezi členy skupiny, v níž panuje jasná přehledá hierarchie, kdy na důležitosti člena skupiny spadá podíl spáchané trestné činnosti.

V případě kriminální činnosti hrozí jako trest odnětí svobody, délka je závislá na závažnosti kriminálního činu. U mladistvých pachatelů ve věku mezi 15 a 18 lety možno přistoupit k mírnějším trestům.

4.2.3 Šikana

Šikana (zlomyslné obtěžování, týrání, sužování a pronásledování) se nejčastěji spojuje se školním prostředím. Výzkumy ukazují, že se její obětí stává až 40 % dětí školního věku, 44 % dětí přiznalo, že se někdy staly jejími svědky. Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka nebo spolužáky a používá k závadovému chování agresi a manipulaci (Vágnerová, 2009).

Šikana se rozlišuje na pět stádií (Kolář, 2005). První stupeň šikany dokáže skupina mladých se zdravým potenciálem zastavit, potlačit. Ve skupině se občas objeví jedinci, kteří se objevují až na „sociometrickém chvostu“ (obětní beránek, černá ovce, bílá vrána, outsider) a zakoušejí prvky šikanování, tzv. ostrakismu (mírná, hlavně psychická forma násilí, kdy se okrajový člen společenství necítí dobře, je neoblíbený, neuznávaný, ostatní se s ním přestali bavit, dělají si z něho drobné legrácky). Během druhého stádia buď začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako vhodný ventil k uvolnění napětí ve skupině (spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity) nebo se v rámci jedné třídy vyskytuje několik výrazně agresivních antisociálních jedinců, kteří od samého počátku používají násilí pro uspokojování osobních potřeb. Pokud existuje ve skupině spolužáků soudržnost, kamarádské vztahy a převažují pozitivní morální hodnoty, dokáže skupina šikanu zastavit. Během třetí fáze dochází k vytvoření jádra agresorů (úderné komando), které začne systematicky šikanovat nejvhodnější oběti. Nyní se začíná dělit skupina spolužáků mezi agresory a šikanované, jedná se o fázi rozhodující, zda se bude šikana vyvíjet dál. Během následující, čtvrté fáze, většina přijme normy agresorů, které se pro skupinu stanou nepsaným zákonem. Během páté fáze dochází k totalitě neboli dokonalé šikaně. Žáci se rozdělí na otrokáře a otroky. Agresoři ztratí poslední zbytky zábran, smysl pro realitu a opakovaně stupňují násilí. Původně neutrální nebo mírně nesouhlasící členové skupiny se postupně mění v přihlížitele či pomahače agresorů. Normou v jednání se stává brutální násilí.

Typická oběť šikanování neexistuje, protože za příhodných okolností se může obětí stát kdokoliv, kdo se odlišuje (i v pozitivním smyslu). M. Kolář (2005) například oběti rozlišil na: *pasivní* (bojácné, opatrné a uzavřené, fyzicky slabé), *provokující* (schválně vyvolávají, rafinovaně spouštějí negativní reakce druhých zainteresovaných útočníků), *úcelové* (přijetí degradující role pro získání uznání a zvýšení popularity), *falešné* (chování, zaměřené na získání pozornosti) nebo *kombinované* (v některých situacích jako oběti, jindy útočníci). Stejný autor také poukázal na typy agresorů. První typ představuje hrubý, primitivní a impulsivní agresor, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy a narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů, páchajících trestnou činností. Šikanuje tvrdě, nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost. Druhý typ agresora se jeví jako slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, zvýšeně úzkostný, někdy se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu. Šikanování je cílené a rafinované, spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků. Za třetí typ agresora se považuje vyslovený „srandista“, optimistický, dobrodružný, výmluvný, často oblíbený, vlivný a šikanuje pro pobavení ostatních i sebe.

Bohužel i v současnosti se šikana často podceňuje, mylně se usuzuje na pouhé „škádlení dětí“. Dokonce i někteří pedagogové zachovávají podobný přehlížející přístup. Je nutné stále dávat pozor na všechny varovné signály šikany (Kolář, 2005), ať už nepřímé (dítě se straní ostatních, přestávky tráví v bezpečné blízkosti učitelů, je zaražené, posmutnělé až depresivní, málo mluví, působí smutně, nešťastně, stísněně, trvale inklinuje k pláči, výrazně se mu zhoršil prospěch, začne vyhledávat důvody pro absenci ve škole, má často potřhané oblečení, poškozené školní pomůcky nebo pomůcky chybějí, vyhrožuje sebevraždou, nebo se o ni dokonce pokusí a podobně) nebo přímé (soustavné posměšné poznámky, nadávky, hrubé žerty, kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným nebo pohrdavým tónem, jednostranné vyžadování věcných či peněžních darů pod pohrůzkou násilí nebo hrozbou odpírání kamarádství, nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů nebo ke spoluúčasti na nich (případně opakované rvačky se zřetelným nepoměrem sil nebo marnou snahou jednoho ze situace uniknout).

5. ADOLESCENT

Adolescent je mladým jedincem, jehož věk P. Říčan (2004, s. 191) většinou vymezuje obdobím od 15 do 21 let a předchází mu období pubescence. Souvislost s docházkou na střední školu je zřejmá.

Adolescentní jedinci také spadají pod přijatelné označení „mládež“. Podle tria autorů (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 120) mládež tvoří „sociální skupina, tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot“. Uvedené životní období obsahuje spoustu nejrůznějších vnitřních konfliktů, díky nimž si jedinec postupně ujasňuje vlastní priority. Dospívající člověk v době vytváření osobnosti a přijetí aktuálních norem společnosti tíhne k nejrůznějším vzorům v těsné blízkosti. Často se vyskytují konflikty s rodiči nebo jinými autoritativními osobami, o nichž se domnívá, že ho nechápu a že pouze on sám má ve všem pravdu.

Podle M. Vágnerové (2000), v adolescenčním období probíhá náročný proces osamostatňování a rozvoje identity dvěma fázemi. První z nich charakterizuje etapa postupné stabilizace, během níž se postupně vyrovnávají, zlepšují vztahy s rodiči. Mladý člověk dosahuje určité dílčí samostatnosti a osvojuje si zralejší způsoby chování. V rámci druhé fáze psychického osamostatnění dochází k ukončení separace ze závislosti na rodině. Člověk nabývá úplné samostatnosti a vytváří si identitu, která potvrzuje jedinečnost osobnosti a přibližuje se realitě. „Sebehodnocení adolescenta a jeho hodnocení ostatními lidmi se zásadním způsobem neliší. Taková identita může sloužit jako integrující a regulující mechanismus, který ovlivňuje budoucí směřování i aktuální prožívání jedince. Dává jeho existenci určitý řád a smysl. Adolescenti ovšem často se svou identitou experimentují, hledají variantu, která by jim nejlépe vyhovovala, což lze považovat za užitečné“ (Vágnerová, 2000, s. 263).

V období adolescence se mění jedinec i po tělesné stránce, roste, mohutní, přijímá známky dospělosti. Psychické vyžívání někdy zaostává za tělesným vývojem, což se může projevit v původu negativních pocitů. U chlapců nebývá předčasné tělesné dospívání tak zatěžující jako u dívek (Vágnerová, 2000).

Kognitivní oblast adolescenta prochází enormním vývojem hlavně v průběhu střední a pozdní adolescence. Myšlení se mění na relativní, vztahové a sebereflektující,

dospívající myslí logičtěji, umí si představit i řešení abstraktních úloh. Podle P. Macka (1999, s. 58) se „... mění i charakteristiky paměti, a to jak krátkodobé, tak i dlouhodobé. S přibývajícím věkem a životními zkušenostmi se přirozeně zvyšuje i kvantita informací uložených v dlouhodobé paměti.“

V emoční oblasti se „citové reakce dospívajících mnohdy jeví jako méně přiměřené situaci. Dospívající se stávají introvertovanějšími. Mění se i jejich sebehodnocení, bývají zranitelnější a vztahovačtější“ (Vágnerová, 2000, s. 251).

Období adolescence lze rozdělit do několika stádií:

- *časná adolescence* – vymezuje se časovým úsekem mezi 11. a 13. rokem života jedince, dospívání nastupuje dříve u dívek, u chlapců začíná později (Průcha, Walterová, Mareš, J 1998, s. 182). Časná adolescence se váže na pubertální změny, emocionální a kognitivní zvraty, a někdy na nezbytnou adaptaci v jiném prostředí, příprava na setkání s novými vrstevníky a rolemi, obvykle v souvislosti s přechodem ze základní školy na učiliště a střední školy (Macek, 1999, s. 78).

- *střední adolescence* se ohraničuje se věkem mezi 14 až 16 let. Dochází k závažným kvalitativním změnám v oblasti blízkých vrstevnických vztahů, mění se i subjektivní poměr k autoritám a sobě samému;

- *pozdní adolescence* – období, limitované 17. a 20. rokem. Věkové hranice však již nejsou striktně dané, záleží na individuální variabilitě adolescenta. Jedinec se nejvíce přibližuje dospělému. Posiluje se sociální aspekt identity, „potřeba někam patřit, podílet se na něčem a něco s druhými sdílet“ (Macek, 1999, s. 46).

Adolescence představuje velmi náročné období, plné změn v oblasti tělesné, psychické i citové. V poměrně krátkém časovém úseku se z dítěte stává mladý dospělý člověk. Mění se jeho názory na svět i na sebe sama, mění se jeho priority a životní cíle. Celé období pozdní adolescence tvoří přípravu na celoživotní role, kterými bude mladistvý jedinec postupně procházet.

6. DOPADY SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Mladé jedince lze právem považovat za součást společnosti, velmi ohroženého sociálně patologickými jevy. Prakticky každý mladý člověk se během dospívání s některým ze sociálně patologických jevů setká. Někteří mu bohužel více nebo méně podlehnou, dostávají se na okraj propastí nebo dokonce skončí na dně s tragickými nebo stěží přijatelnými dopady na psychiku. Může se jednat například o budoucí celoživotní závislost na nikotinu nebo pozdější dlouhodobé potíže s dodržováním zákona.

Prvotní dopady sociálně patologických jevů nemusí mladý člověk pocítit již v době, kdy se s nimi poprvé dostane do kontaktu (například kuřák může pozorovat zdravotní potíže až po několika letech kouření). Mnohem dříve se zdravotní potíže projeví u uživatelů drog (existence individuálních rozdílů).. Mladého gamblera sice nutně nemusí jeho hrací vášeň přivést na mizinu, ale v průběhu přibývajících týdnů, měsíců může vlastní vinou a zavadovým jednáním ztratit přízeň nejbližších osob. Záškoláci mohou prakticky okamžitě pocítit trest nebo jim naopak záškoláctví může procházet prakticky po celou dobu školní docházky.

Obecné dopady sociálně patologických jevů se projevují v rozmanitých formách:

- *dopady fyzické* (modřiny, zlomeniny, různá zranění a podobně);
- *dopady psychické* – rostoucí strach (z návštěvy školy, z cesty do/ze školy, z pobytu na určitých místech, z některých osob a podobně), poruchy spánku, nenávisť sebe sama, pomalá ztráta sebeúcty, nízké sebevědomí, silná nedůvěra k lidem (vyústění ve snížené schopnosti nalezení životního partnera), nenávisť k lidem (až msta vůči nevinným lidem);
- *dopady sociální* – vyčlenění ze skupiny, změny ve schopnosti nalézt skutečné přátele, omezené umění začlenění do kolektivu (třídního, později pracovního);
- *dopady zdravotní* – například poškození plic z nadměrného kouření, jater z konzumace alkoholu apod.;
- *dopady ekonomické* – trvale okrádaná oběť bez finančních prostředků na svačiny; agresor s nadbytkem peněz;
- *dopady sexuální* – psychické bloky, fyzický odpor k sexualitě, odpor k vlastnímu tělu.

U konkrétních důsledků rozmachu sociálně patologických jevů je nutno vzít v úvahu, zda se jedná o oběť nebo agresora (v případě šikany). Fyzické dopady pocítí častěji oběť než agresor. Šikanovaný student může utržit pár modřin, odřenin, v horším

případě zlomenin nebo ještě vážnější zranění. V případě záškoláka mohou být fyzickým dopadem modřiny od potrestání rodiči, jako následek pouliční bitky nebo přímého střetu s policií. Fyzické dopady se vyskytují v mírné podobě (odřeniny, modřiny) nebo vážné, devastující rovině (zlomeniny, trvalé následky).

Psychické dopady sociálně patologických jevů se často bagatelizují. Například šikanovaný mladý člověk si po celý život ponese strach z určitých typů lidí. Jeho obavy mohou snadno přerůst v některou z fobií a mladého člověka přivede až k neuváženým činům, spáchaných na vlastním životě. V průběhu života se může projevat jako ustrašený podivín, kterým nepotřebuje pozornost, pomoc. Prožité psychické zážitky mohou přispět k přerodu původních obětí do potenciálních agresorů, poněvadž vlastní strach z druhých mnohdy člověka přivede až k agresi. Další psychické obtíže z prožívaného zlehčování, znevažování a podceňování osobnosti oběti šikany a drogově závislých spočívají ve ztrátě sebeúcty.

Další dopady sociálně patologických jevů se projevují také v sociální oblasti. Třeba drogově závislý mladý člověk se záhy vyčlení z komunity spolužáků a známých; ostatní se ho brzo „náhle“ začnou stranit. Podobně vrstevníci mohou přistupovat k mladému agresorovi nebo gamblerovi. Jiní ze středu skupiny vyloučí hocha či dívku, kteří mnoho času stráví u počítače a „není s nimi sranda“. Pro řadu mladých lidí znamená sociální vyloučení mnohdy horší postižení než fyzické dopady, zdravotní nebo ekonomické obtíže.

Zdravotní dopady na vlastní organismus mladý člověk většinou vůbec nepozoruje. Nejčastěji se zdravotní obtíže objevují u lidí závislých (na alkoholu, nikotinu a dalších drogách). Jedná-li se o drogově závislého, zde se zdravotní potíže projeví za kratší dobu než u kuřáka nebo alkoholika. Zdravotní potíže se mohou objevit také u jedince, holdujícího činností v zakouřeném prostředí (gambler) nebo počítačového maniaka (potíže s očima nebo se zápěstím).

Ekonomické dopady pocítují oběti šikany (krádeže kapesného a jiných obnosů), mladí „kriminálníci“ (uzavřený kruh, tvořený trvale akutní potřebou finančních prostředků a následným zhoršením situace po dopadení), závislí na omamných látkách (cena), závislí na počítači (nakupování nových komponent, her apod.), záškoláci (sankce rodičů) atd. Lze konstatovat, že ekonomické důsledky pocítí většina mládeže, která propadne některému ze sociálně patologických jevů.

V otázkách znalostí veřejnosti o sexuálních důsledcích došlo ke změnám. I děti školou povinné mají základní znalosti o zakázaných praktikách. Prevence přes veškeré

snahy pracovníků zainteresovaných institucí sice stále přešlapuje na místě, podobně jako účinná obrana proti eventuelním agresorům. Se sexuálními dopady se zřejmě nejčastěji setkávají lidé závislí (vazba na finanční solventnost) a šikanovaná mládež. Na úroveň sexuálních dopadů hraje významnou roli i časté sledování stránek s erotickým obsahem na internetu.

Řada závislostí začíná v mladém věku. Dospělí, bojující se závislostmi, mají výrazně menší šance na vítězství, pokud začali se závislostí již v útlém věku. Oběti si po prožitém martýriu v sobě nesou hluboce zakořeněný strach z trápení v dřívějším období, kterého se těžko zbavují. Agresoři i přes řadu možných postihů zůstanou násilnickými individui do konce života. Lidé, upřednostňující počítače před kamarády a vnějším světem, se zdánlivě obohatí, ale na druhé straně spíše ochudí o mnohé další požitky, krásy okolí a přízně blízkých. Proto se klade důraz na podporu preventivního působení pedagogických pracovníků, včetně rodičovské veřejnosti, aby byl mladý člověk připraveným schopný odhalovat nebezpečí sociálně patologických jevů a s představou možných následků.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7. VÝSLEDKY A HODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pro realizaci výzkumného projektu se autorova pozornost obrátila na Střední odbornou školu a střední odborné učiliště v Hustopečích, kde zájemci o středoškolské vzdělání mohou studovat maturitní obory Mechanik elektroniky, Veřejnosprávní činnost a učební obory Lakýrník, Zedník, Malíř, Instalatér, Elektrikář pro slaboproud, Elektrikář pro silnoproud, Zámečnick. Nástavbové studium se uskutečňuje v rámci oboru Podnikání. Žáci mají možnost ubytování v Domově mládeže. Škola má kapacitu 420 žáků, ve školním roce 2011/2012 se naplnily všechny obory. V rámci školního areálu existuje posilovna, cvičebna a hřiště.

Před uskutečněním výzkumného šetření došlo ke stanovení několika hypotéz:

hypotéza H1 – Všichni studenti středních škol se již někdy setkali s některým ze sociálně patologických jevů.

hypotéza H2 – S čím větším počtem sociálně patologických jevů se student setkal, tím horší se stal jeho prospěch ve škole.

hypotéza H3 – Zdravotní problémy, související s užíváním návykových látek, mají častěji dívky než chlapci.

hypotéza H4 – Dívky pocítují dopady sociálně patologických jevů více než chlapci.

Časový harmonogram výzkumného projektu:

Příprava výzkumného projektu: září 2011 – říjen 2011

Vlastní výzkum: listopad 2011 – prosinec 2011

Zpracování výzkumného projektu: prosinec 2011 – březen 2012

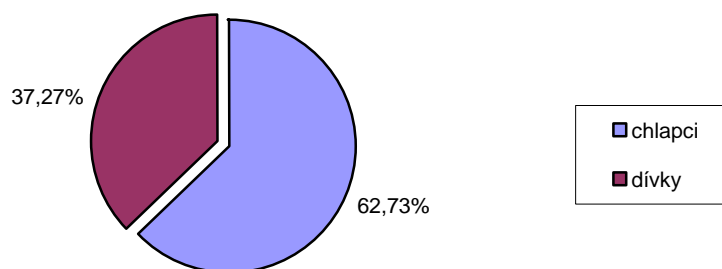
7.1 Interpretace dotazníkového šetření

Předložené výsledky dotazníkového šetření jsou k dispozici v grafické podobě. Tabulkové zpracování odpovědí na jednotlivé otázky je uvedeno v příloze číslo 2.

Otázka č. 1: Jakého jste pohlaví?

Tab. 1 Pohlaví

Pohlaví	mužské	ženské
Respondenti	69 – 62,73 %	41 – 37,27 %

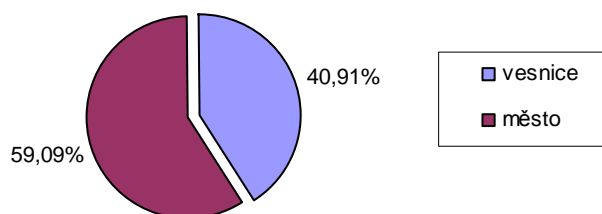
Obr. 1 Grafické znázornění rozptylu respondentů podle pohlaví

SHRNUTÍ: Respondentů bylo celkem 110, více než třetinu tvořily ženy (41 dívek - 37,27 %).

Otázka č. 2: Jaké je Vaše bydliště?

Tab. 2 Bydliště

Bydliště	vesnice	město
Dotazovaní	45 – 40,91 %	65- 59,09 %

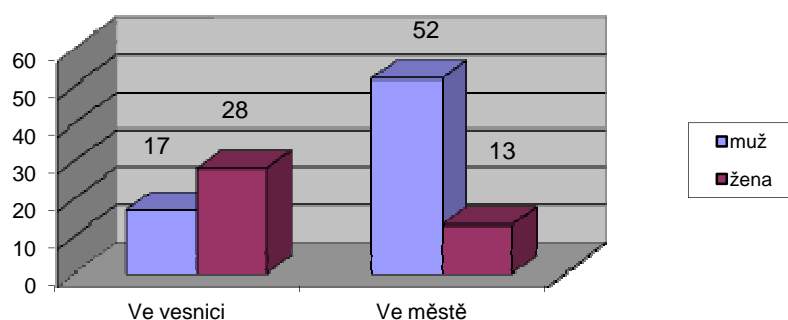

Obr. 2 Grafické znázornění místa bydliště

SHRNUTÍ: Více než polovina dotázaných bydlela ve městě (59,09 %). Početní převaha respondentů z města nad respondenty z vesnice nebyla příliš výrazná.

Tab. 3 Bydliště z hlediska pohlaví

Bydliště/pohlaví	vesnice	město
mužské	17 – 15,45 %	52 – 47,27 %
ženské	28 – 25,45 %	13 – 11,82 %

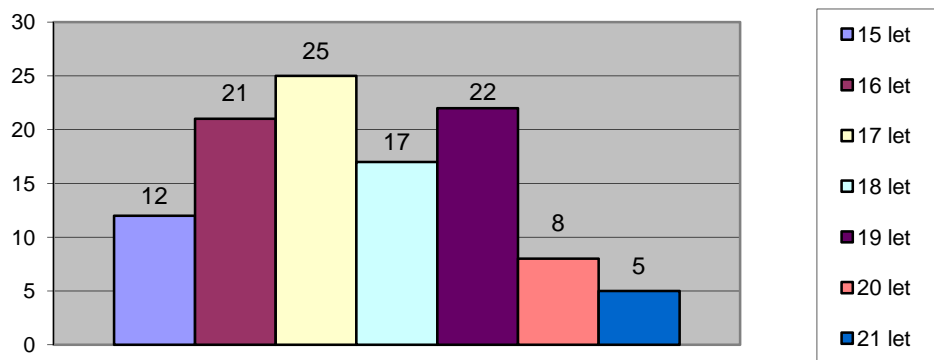
Obr. 3 Grafické znázornění bydliště (z hlediska pohlaví)

SHRNUTÍ: Z města pochází 52 chlapců a 13 dívek. Na vesnici bydlí pouhých 17 chlapců a 28 dívek. Rozdíl z hlediska bydlení u chlapců a dívek je ten, že ve vesnici bydlí téměř dvakrát více dívek a ve městě naopak dvakrát více chlapců.

Otázka č. 3: Jaký je Váš věk?

Tab. 4 Věkové rozložení

Věk	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Počet	12	21	25	17	22	8	5
%	10,91	19,09	22,73	15,45	20	7,27	4,55

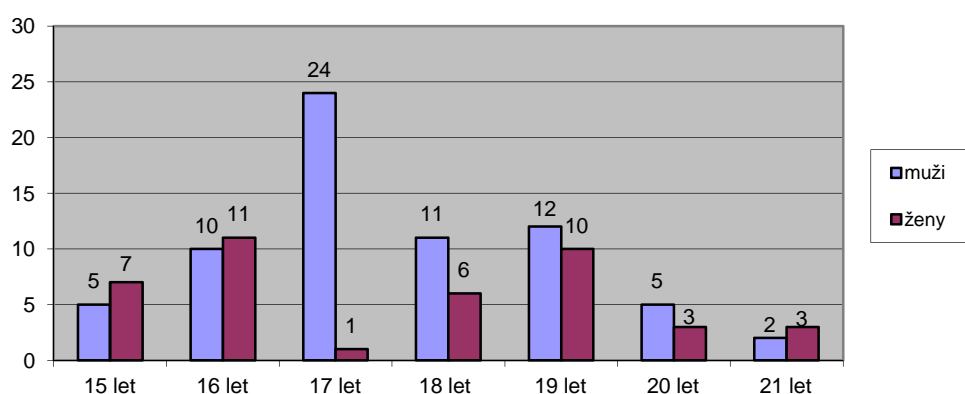

Obr. 4 Grafické znázornění věkového rozložení

SHRNUTÍ: Nejvíce dotázaných (42,73 %) mělo 17 nebo 19let, téměř pětina (19,09 %) uvedla 16 let, 17 respondentů (15,45 %) označilo 18 let, 12 dotázaných (10,91 %) dosáhlo 15 let a pouze 8 studentů (7,27 %) uvedlo 20 let. Nejstarších jednadvacetiletých studentů bylo nejméně (4,55 %).

Tab. 5 Věk z hlediska pohlaví

Věk/pohlaví	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
mužské	5	10	24	11	12	5	2
%	4,55	9,09	21,82	10	10,91	4,55	1,82
ženské	7	11	1	6	10	3	3
%	6,36	10	0,91	5,45	9,09	2,73	2,73

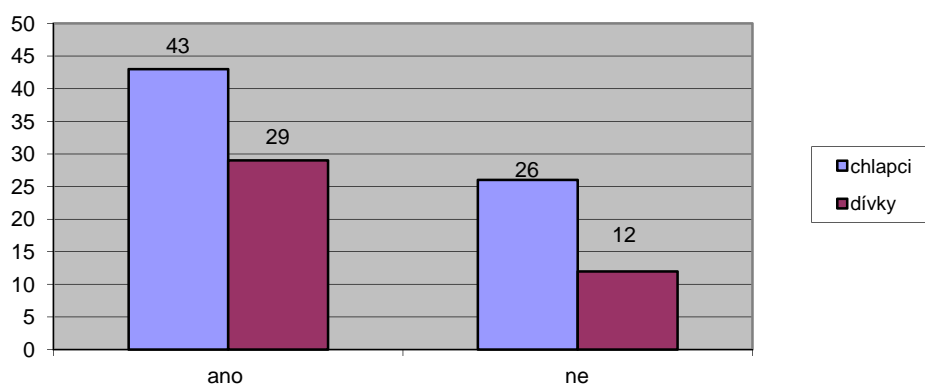
Obr. 5 Grafické znázornění věkového rozložení (z hlediska pohlaví)

SHRNUTÍ: Věková struktura se rozdělila u obou pohlaví do sedmi skupin. Nejvíce chlapců mělo 17 let (34,78 %), nejméně z nich mělo 21 let (2,89 %). Nejvíce dívek bylo ve skupině šestnáctiletých (26,83 %) a ve skupině devatenáctiletých (24,39 %). Pouze jedna dívka z dotazovaných měla 17 let.

Otázka č. 4: Jste rád/a ve třídě?

Tab. 6 Pocity ve třídě

Pocity ve třídě	Ano	Ne
chlapci	43	26
%	39,09	23,64
dívky	29	12
%	26,36	10,91

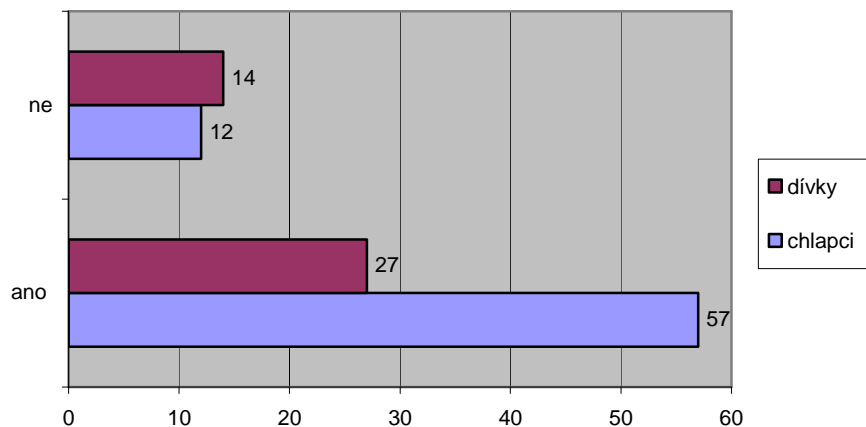
Obr. 6 Grafické znázornění pocitů ve třídě

SHRNUTÍ: Většina respondentů (65,45 %) vyjadřuje spokojenost s atmosférou ve třídě. Co se týká hodnocení klimatu ve třídě u dívek, pak téměř tři čtvrtiny (70,73 %) si libují, což je výrazně více než u chlapeckého poměru (62,32 %).

Otázka č. 5: Máte ve třídě kamaráda?

Tab. 7 Existence kamaráda ve třídě

Kamarád ve třídě	Ano	Ne
chlapci	57	12
%	51,82	10,90
dívky	27	14
%	24,55	12,73

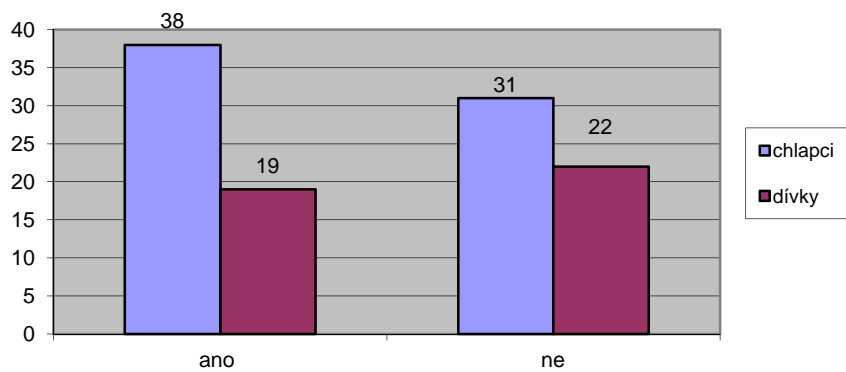
Obr. 7 Grafické znázornění existence kamaráda ve třídě

SHRNUTÍ: Většina dotázaných (76,37 %) si ve třídě našla kamaráda(-ku) a zároveň byli ve třídě rádi (viz otázka č. 4). Mezi respondenty mužského pohlaví překvapivě téměř pětkrát více chlapců uvedlo fakt kamaráda (82,61 %). Dívek s přítomností třídní kamarádky bylo přibližně jen dvakrát více (65,85 %).

Otázka č. 6: Patříte ve třídě do nějaké party?

Tab. 8 Příslušnost k partě

Příslušnost k partě	Ano	Ne
chlapci	38	31
%	34,55	28,18
dívky	19	22
%	17,27	20

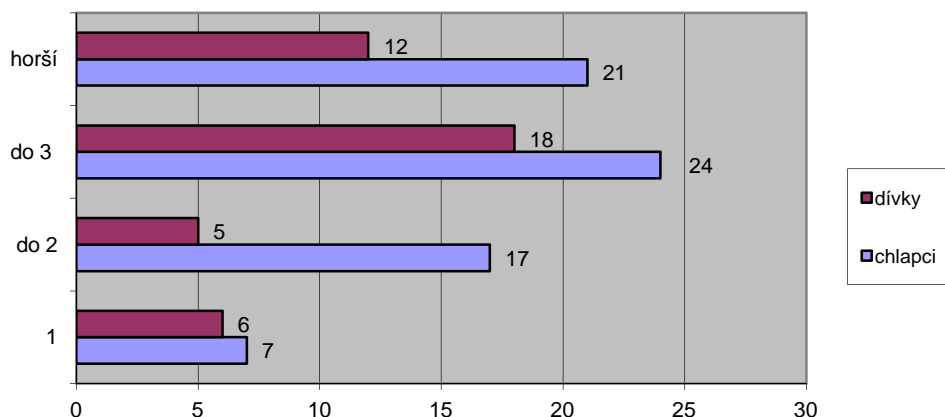
Obr. 8 Grafické znázornění příslušnosti k partě

SHRNUTÍ: Celkem 57 oslovených studentů označila kladnou odpověď (51,82 %). Více než polovina dotázaných chlapců přiznala účast v třídní partě (55,07 %). U dívek se ochota zapojení do party ve třídě nedominovala (46,34 %).

Otázka č. 7: Jaký je Váš studijní prospěch?

Tab. 9 Prospěch

Prospěch	1	do 2	do 3	horší
chlapci	7	17	24	21
%	6,36	15,45	21,82	19,09
dívky	6	5	18	12
%	5,45	4,55	16,36	10,91

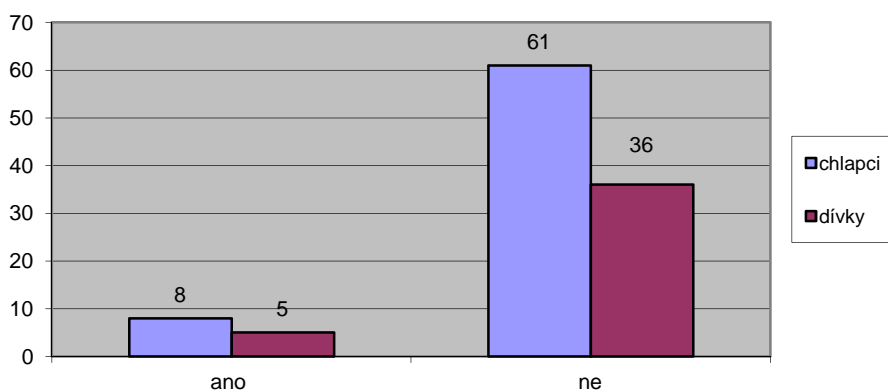
Obr. 9 Grafické znázornění prospěchu

SHRNUTÍ: Nejméně bylo studentů s výborným prospěchem (11,81 %), nejvíce s prospěchem do 3 (38,18 %). Srovnáním odpovědí se nejvyšší četnost objevila u chlapců i dívek v položce prospěchu do 3. Tři z chlapců, kteří měli prospěch horší než 3, neměli ve třídě kamaráda ani nepatřili do žádné party. Z dívek se stejným prospěchem byly bez kamarádky i náležitosti k partě dvě. Silné zastoupení průměrného a slabšího prospěchu (horší než 2) vykázalo celkem 45 chlapců (65,22 %) a překvapivě 30 dívek (73,17 %).

Otázka č. 8: Opakoval/a jste někdy nějaký ročník?

Tab. 10 Opakování ročníku

Opakování ročníku	Ano	Ne
Chlapci	8	61
%	7,27	55,45
Dívky	5	36
%	4,55	32,73

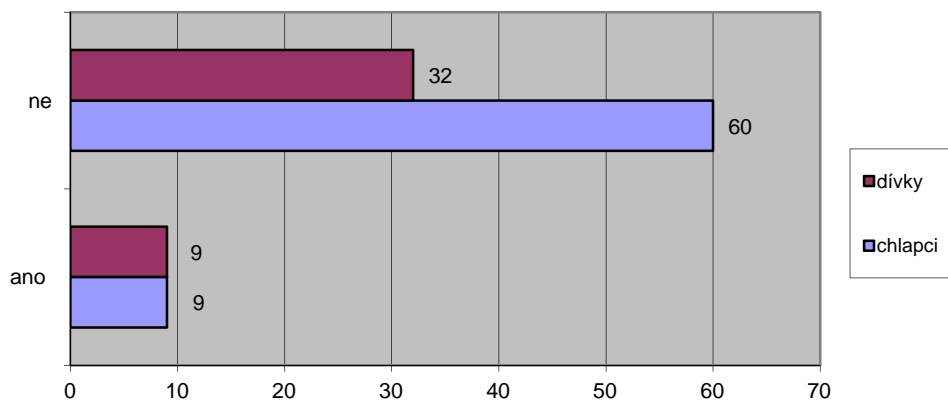
Obr. 10 Grafické znázornění opakování ročníku

SHRNUTÍ: Více než jedna desetina respondentů (11,82 %) opakovala během středoškolského studia ročník, s procentuelně přibližně shodným zastoupením u obou pohlaví (chlapani 11,59 %, divky 12,20 %).

Otázka č. 9: Ublížíte Vám někdo?

Tab. 11 Ublíživání od někoho cizího

Ublíživání	Ano	Ne
Chlapci	9	60
%	8,18	54,55
Dívky	9	32
%	8,18	29,09

Obr. 11 Grafické znázornění ubližování

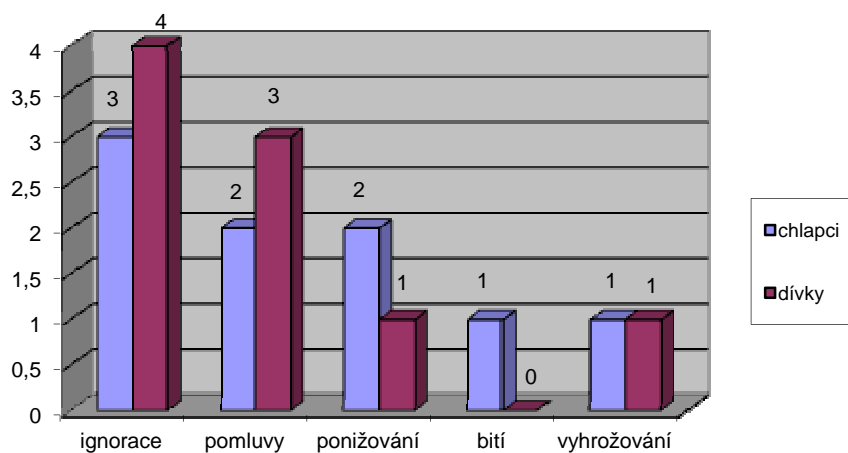
SHRNUTÍ: Stejný počet dívek a chlapců zažilo ubližování od někoho cizího (celkem 16,36 %, chlapci 13,04 %, dívky 21,95 %). Dvě dívky a čtyři chlapci, kterým někdo ubližuje, neměli ve třídě kamaráda ani nepatřili do žádné party.

Otázka č. 10: Pokud Vám někdo ubližuje, jak?

Tab. 12 Typy ubližování

Typy ubližování	Ignorace	Pomluvy	Ponižování	Bití	Vyhrožování
chlapci	3	2	2	1	1
dívky	4	3	1	0	1

U otázky mohli respondenti volit více odpovědí.

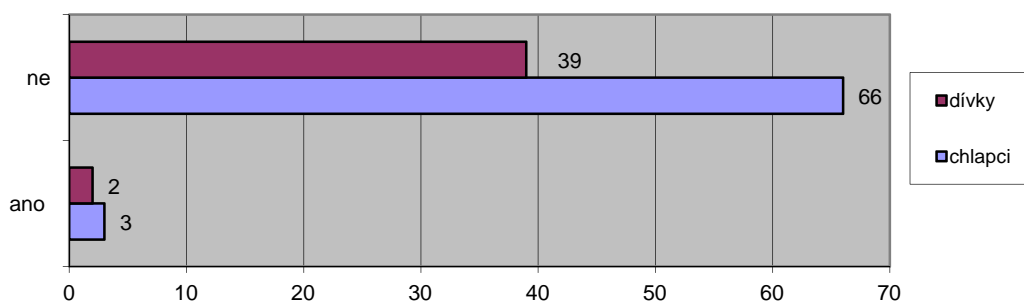
Obr. 12 Grafické znázornění typů ubližování

SHRNUTÍ: Pouhých 18 studentů (16,36 %) z výzkumného souboru zažilo některý z uvedených typů ubližování, z toho 9 chlapců (13,04 %) a 9 dívek (21,95 %). Chlapci (33,33 %) se stejně jako dívky (44,44 %) nejčastěji setkali s ignorací. Žádné dívce neublížil případný agresor bitím.

Otázka č. 11: Ublížujete někomu Vy?

Tab. 13 Ublížení někomu cizímu

Ublížení	Ano	Ne
Chlapci	3	66
%	2,73	60
Dívky	2	39
%	1,82	35,45

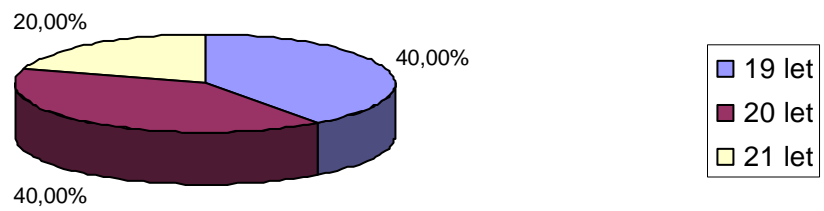

Obr. 13 Grafické znázornění ubližování někomu

SHRNUTÍ: Pouze pět respondentů někomu ubližovalo. Přiznaly se překvapivě dvě (4,88 %) dívky a tři (4,38 %) chlapci. Jedna dívka zároveň nemá ve třídě kamaráda ani nepatří do žádné party, stejně jako jeden z chlapců, který někomu ubližuje.

Tab. 14 Věk agresorů

Věk agresorů	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
chlapci	0	0	0	0	1	1	1
dívky	0	0	0	0	1	1	0

Obr. 14 Grafické znázornění věku agresorů

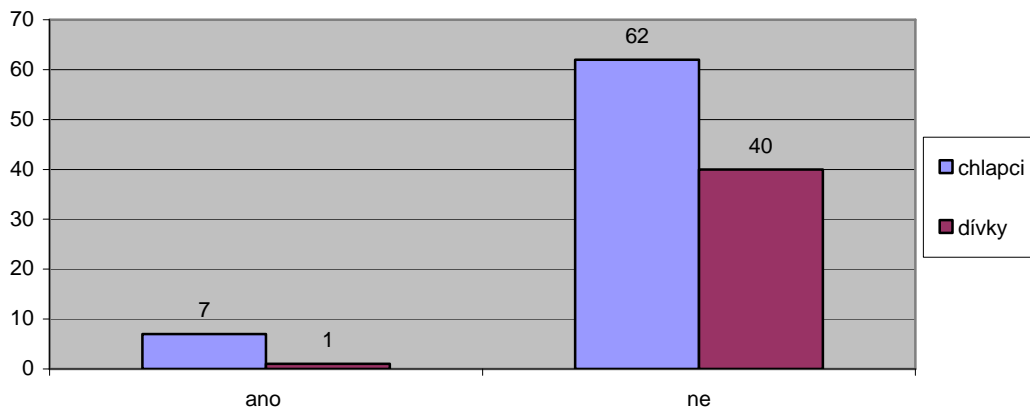
SHRNUTÍ: Pětice agresorů se rekrutovala z výrazně starších studentů, nad 19 let, po dvou devatenáctiletých a dvacetiletých. Poslední agresor mužského pohlaví měl již 21 let.

Otázka č. 12: Měl/a jste někdy konflikt se zákonem?

Tab. 15 Konflikt se zákonem

Konflikt se zákonem	Ano	Ne
Chlapci	7	62
%	6,36	56,36
Dívky	1	40
%	0,91	36,36

Pokud dotázaný na otázku odpověděl „ne“, vynechal v dotazníku následující dvě otázky.

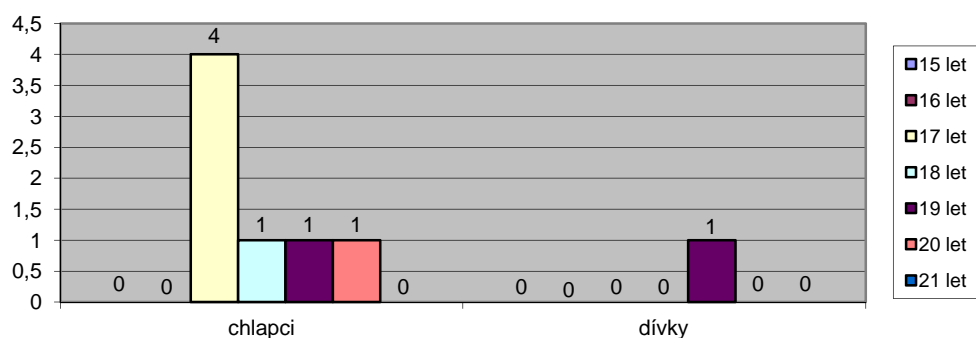
Obr. 15 Grafické znázornění konfliktu se zákonem

SHRNUTÍ: Pouze osm respondentů (7,27 %) mělo někdy konflikt se zákonem, převažovali chlapci (10,14 %) proti jediné dívce (2,44 %).

Tři z chlapců, kteří se střetli se zákonem, neměli ve třídě kamaráda ani nepatřili do žádné party. Pět chlapců bylo z vesnice a dva z města. Dívka byla z města a ve třídě nepatřila do žádné party, ale kamaráda ve třídě měla.

Tab. 16 Věk pachatelů

Věk pachatelů	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	0	0	4	1	1	1	0
Dívky	0	0	0	0	1	0	0

Obr. 16 Grafické znázornění věku pachatelů

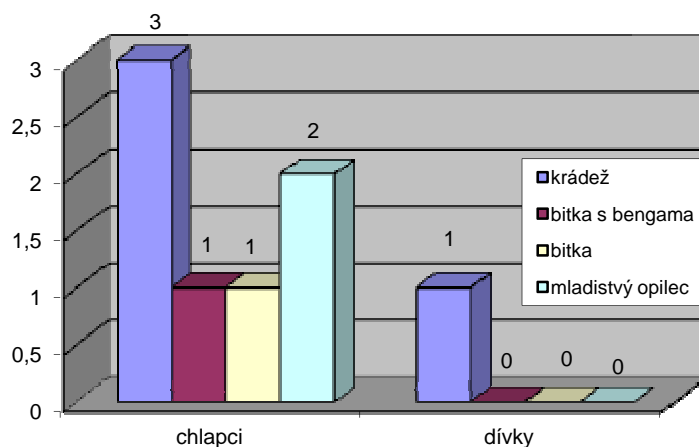
SHRNUTÍ: Z chlapců, kteří někdy měli konflikt se zákonem, měli nejvíce 17 let (57,14 %), ostatní dosáhli věku do dvacítky. Jediná osoba ženského pohlaví, která uvedla střet se zákonem, měla 19 let. Žádný z pachatelů trestné činnosti neměl méně než 16 let a více než 20 let.

Otázka č. 13: Pokud jste měl/a konflikt se zákonem, jaký to byl?

Tab. 17 Typy deliktů

Typ deliktů	Krádež	Bitka s „bengama“	Bitka	Mladistvý opilec
Chlapci	3	1	1	2
Dívky	1	0	0	0

Na otázku reagovali pouze respondenti, kteří kladně odpověděli na předchozí otázku. Dotázaní měli možnost volného dopsání libovolné odpovědi.

Obr. 17 Grafické znázornění typů deliktů

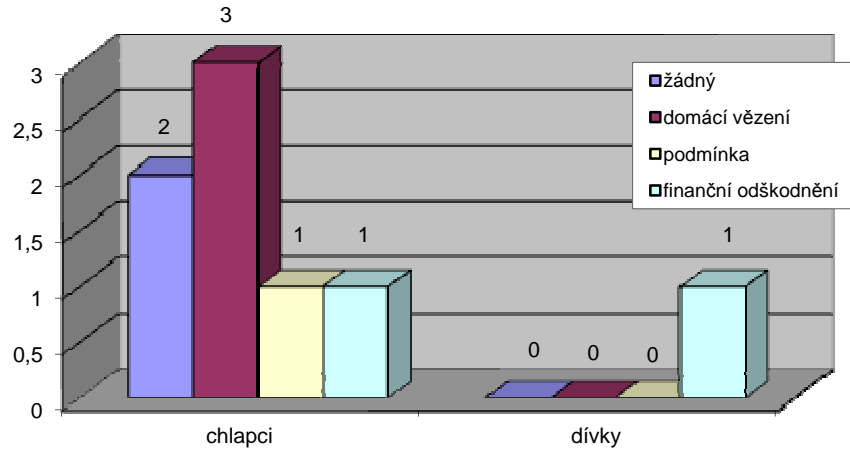
SHRNUTÍ: Z osmi pachatelů drobných trestných činů se dva chlapci zúčastnili rvačky (jeden s policisty). Jedna dívka a tři chlapci kradli (tj. dohromady 50 %) a dva chlapce (25 %) přistihli v opilosti. Ani jeden z deliktů nebyl velmi závažný, šlo spíše o delikty lehčího charakteru.

Otázka č. 14: Jaký trest jste za to dostal/a?

Tab. 18 Druhy trestů

Druhy trestů	Žádný	Domácí vězení	Podmínka	Finanční odškodnění
Chlapci	2	3	1	1
Dívky	0	0	0	1

Na otázku odpovídali pouze dotázaní, kteří napsali u otázky č. 12 „ano“. Dotázaní měli možnost volného dopsání libovolné odpovědi.

Obr. 18 Grafické znázornění druhů trestů

SHRNUTÍ: Z osmi mladistvých pachatelů dva chlapci (25 %) nepocítili žádný trest. Zloději (po jednom chlapci i dívce) museli krádež finančně nahradit. Jeden z chlapců dostal podmínku (za rvačku s policisty). Tři chlapci dostali domácí vězení (krádež, rvačku a opilost).

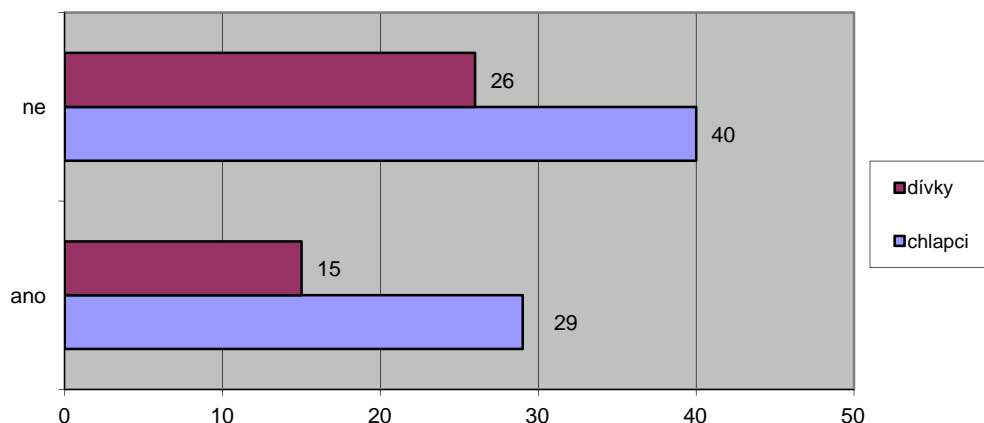
Otázka č. 15: Myslíte si, že budete mít v budoucnu další konflikt se zákonem?

Na otázku odpovídali pouze studenti, kteří odpověděli „ano“ u otázky č. 12. Z osmi pachatelů se pouze jedna dívka vyslovila záporně, ostatní (87,50 %) dotázaní očekávají v budoucnu, že se opět střetnou se zákonem. (!)

Otázka č. 16: Byl/a jste někdy za školou?

Tab. 19 Záškoláctví

Záškoláctví	Ano	Ne
Chlapci	29	40
%	26,36	36,36
Dívky	15	26
%	13,64	23,64

Obr. 19 Grafické znázornění počtu záškoláků

SHRNUTÍ: Čtyři desetiny všech středoškolských studentů byly někdy „za školou“. Do školy nedorazilo 15 dívek (36,59 %) proti 29 chlapcům (42,03 %).

Otázka č. 17: Jak jste za to byl/a potrestána?

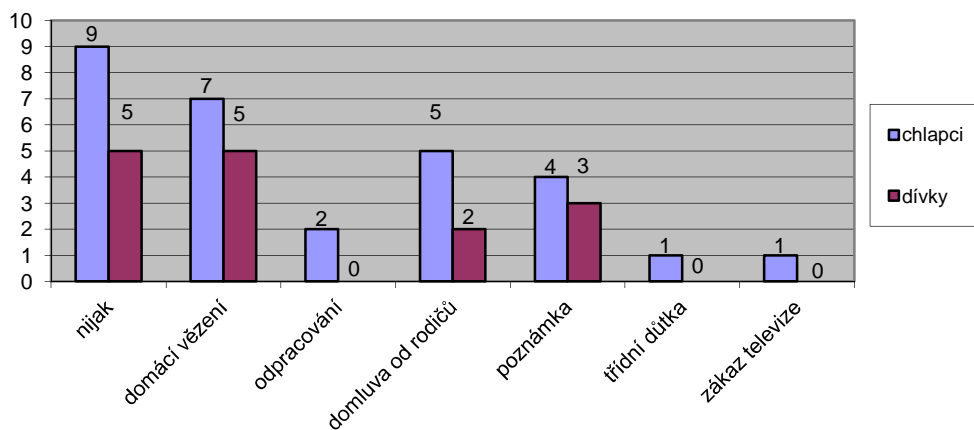
Tab. 20 Tresty za záškoláctví

Tresty	Nijak	Domácí vězení	Odpracování	Domluva a od rodičů	Poznámka	Třídní důtka	Zákaz televize
Chlapci	9	7	2	5	4	1	1
Dívky	5	5	0	2	3	0	0

Otázku vynechali respondenti, kteří u předchozí otázky odpověděli „ne“.

SHRNUTÍ:

Čtrnáct záškoláků se vyhnulo trestu (31,82 %). Nejčastějším (ve čtrnácti případech) trest spočíval v „domácím vězení“ (27,27 %, více u dívek 33,33 % než u chlapců 24,14 %), domluva rodičů se objevila sedmkrát (15,91 %, více u chlapců 17,24 % než u dívek 13,33 %), stejně jako poznámka (15,91 %, u chlapců 13,79 %, zatímco u dívek plných 20,00 %). Ve dvou případech si museli studenti prohřešek odpracovat, jedna dívka dokonce musela týden umývat nádobí, jeden chlapec si trest odpykal týdenní prací na zahradě zahradě. Zbývající obdrželi třídní důtku, respektive týdenní zákaz sledování televize (u adolescentní dívky!).

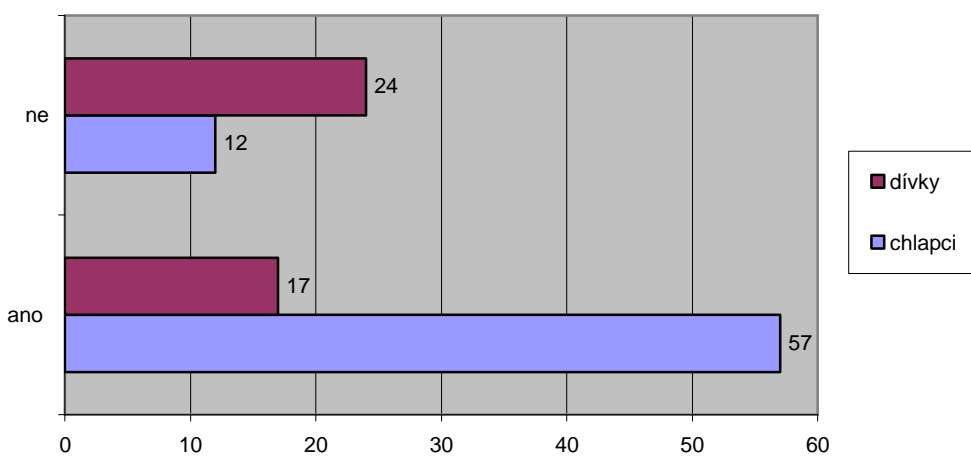
Obr. 20 Grafické znázornění trestů za záškoláctví

Otázka č. 18: Kouříte?

Tab. 21 Kouření

Kouření	Ano	Ne
Chlapci	57	12
%	51,82	10,91
Dívky	17	24
%	15,45	21,82

Pokud u otázky respondent uvedl zápornou odpověď, následující dvě otázky vynechal.

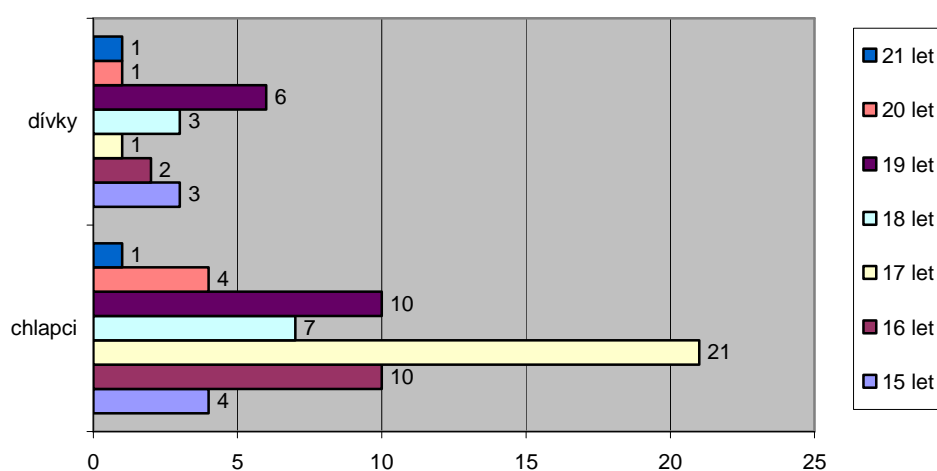

Obr. 21 Grafické znázornění kuřáků

SHRNUTÍ: Většina dotázaných kouřila (67,27 %), většina z nich byli chlapci (51,82 %). Ve skupině dívek převládaly nekuřačky (58,54 %), u chlapců silně dominovali kuřáci (82,61 %).

Tab. 22 Věk kuřáků

Věk kuřáků	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	4	10	21	7	10	4	1
Dívky	3	2	1	3	6	1	1

Obr. 22 Grafické znázornění věku kuřáků

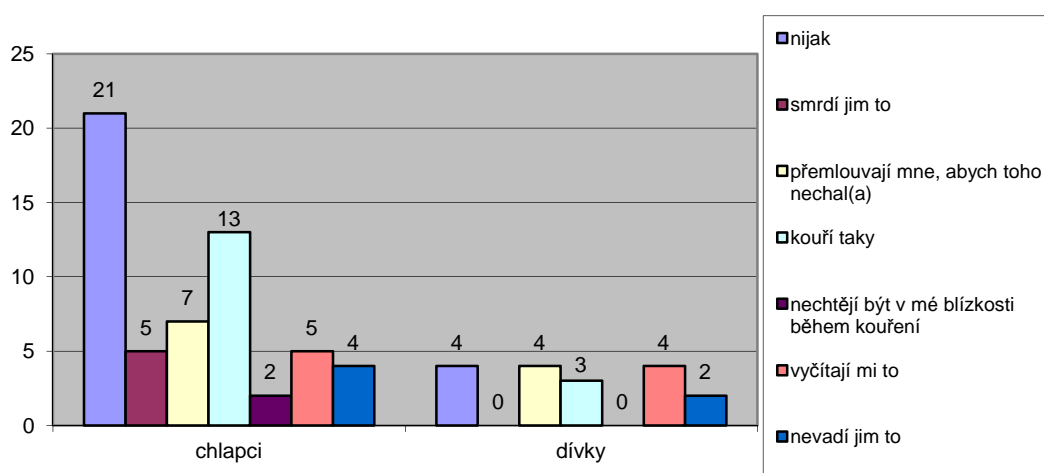
SHRNUTÍ: Nejvíce kuřáků se nacházelo mezi sedmnáctiletými studenty (20,00 %). Nejvíce kouřících chlapců mělo 17 let (30,43), nejvíce kuřaček dosáhlo 19 let (14,63 %). Z pěti patnáctiletých chlapců jsou čtyři kuřáci, ze sedmi dotázaných dívek stejného věku jsou kuřačkami čtyři, ve skupině patnáctiletých kouří více než polovina respondentů (58,33 %). Ve skupině šestnáctiletých holduje kouření 48,00 % dotázaných, sedmnáctiletých již 88,00 % dotázaných, mezi osmnáctiletými je 58,82 % kouřících, mezi o rok staršími se ke kouření přiznalo 71,19 % studentů a 71,43 % dvacetiletých studentů kouří. V nejstarší věkové skupině kouřilo 66,67 % dotázaných.

Otázka č. 19: Jak na Vaše kouření reaguje Vaše okolí?

Tab. 23 Reakce okolí na kouření

Reakce	Nijak	Smrdí jim to	Přemlouvají mne, abych toho nechal/a	Kouří taky	Nechtější být v mé blízkosti během kouření	Vyčítají mi to	Nevadí jim to
Chlapci	21	5	7	13	2	5	4
Dívky	4	0	4	3	0	4	2

Na otázku odpovídali pouze studenti, kteří kladně odpověděli na otázku č. 18. Odpověď vepisovali na volný řádek.

Obr. 23 Grafické znázornění reakcí okolí na kuřáky

SHRNUTÍ: Více než třetina kouřících dotázaných tvrdila, že jejich okolí na kouření nijak nereaguje (41,89 %). Minimálně pětina dotázaných má v okolí kuřáky, kteří si zapálí s ním (21,62 %). Negativní reakce zaznamenalo 27 dotázaných kuřáků (36,49%). Devět z nich dokonce kouří přes výčitky okolí.

Otázka č. 20: Máte nějaké zdravotní problémy, související s kouřením

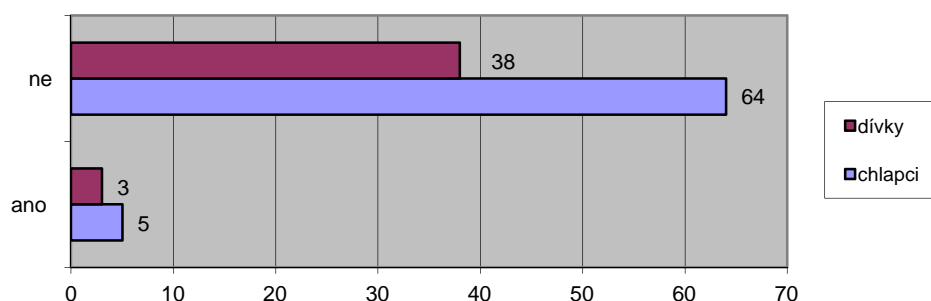
Na otázku odpovídali pouze kuřáci

SHRNUTÍ: Pouze tři chlapci ve věku 18, 19 a 21 let přiznali zdravotní obtíže, související s kouřením. Dívek bylo šest, dvěma bylo 17 let, třem 18 let a jedné dokonce 21 let. Z výsledků provedeného výzkumného šetření vyplývá, že pouze zlomek mladistvých kuřáků (8,20%) pociťuje zdravotní obtíže, související s kouřením.

Otázka č. 21: Berete drogy?

Tab. 24 Užívání drog

Užívání drog	Ano	Ne
Chlapci	5	64
%	4,55	58,18
Dívky	3	38
%	2,73	34,55

Obr. 24 Grafické znázornění počtu uživatelů drog

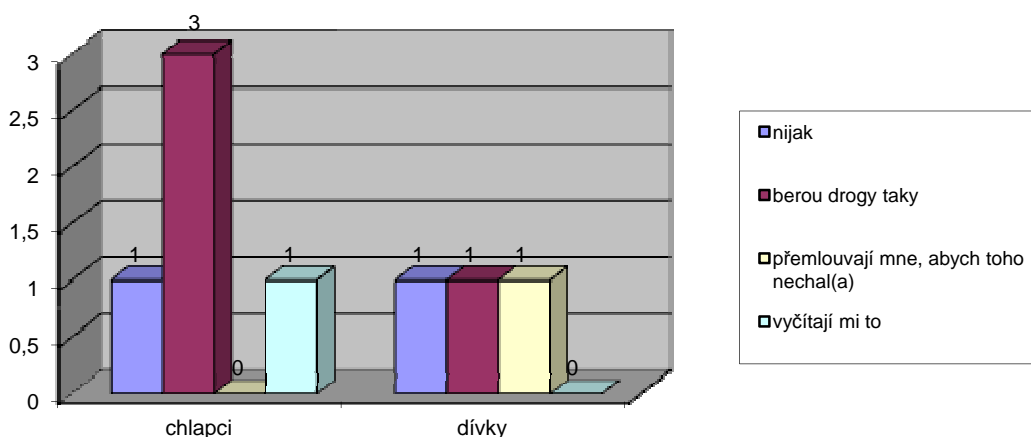
SHRNUTÍ: Pouze pět chlapců a tři dívky užívalo drogy, což činí necelou desetinu respondentů (7,27 %). Prokázalo se, že mezi mladými lidmi není zastoupení drogově závislých příliš vysoké.

Otázka č. 22: Jak na Vaše brání drog reaguje Vaše okolí?

Tab. 25 Reakce okolí na brání drog

Reakce	Nijak	Berou drogy taky	Přemlouvají mne, abych toho nechal/a	Vyčítají mi to
Chlapci	1	3	0	1
Dívky	1	1	1	0

Otázku zodpovídali pouze respondenti, kteří kladně odpověděli na otázku č. 21. Odpověď vepisovali na volný řádek.

Obr. 25 Grafické znázornění reakcí okolí na drogy

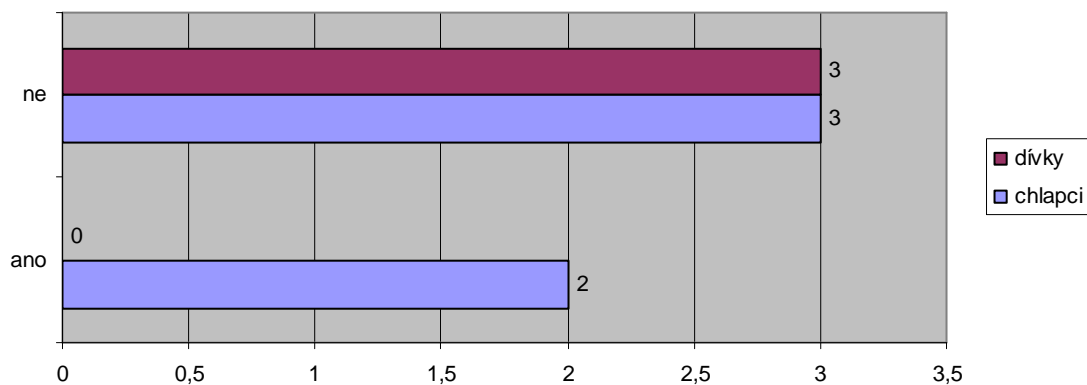
SHRNUTÍ: Tři čtvrtiny uživatelů drog se setkává v blízkém okolí s negativními reakcemi. Pouze dva dotázaní se setkávají s lhostejností vůči užívání drog. Výsledky šetření prokázaly, že okolí mladých lidí drogy odsuzuje a nestaví se k nim lhostejně.

Otázka č. 23: Máte zdravotní problémy, související s užíváním drog?

Tab. 26 Existence zdravotních problémů

Zdravotní problémy	Ano	Ne
Chlapci	2	3
Dívky	0	3

Na otázku odpovídali pouze respondenti, kteří drogy brali.

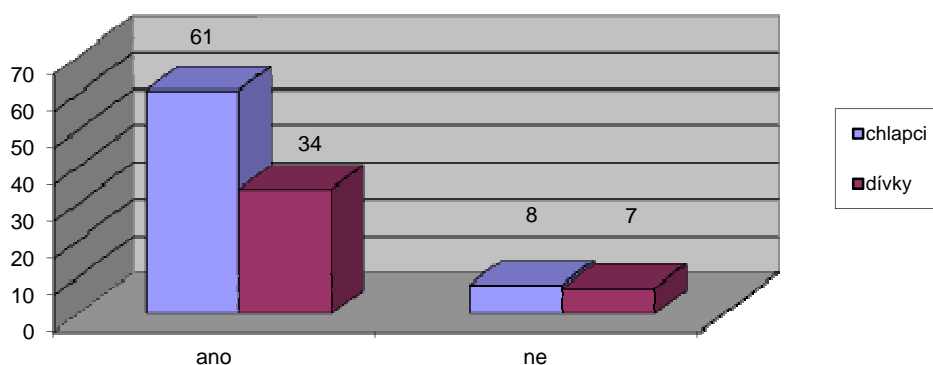
Obr. 26 Grafické znázornění existence zdravotních problémů

SHRNUTÍ: Pouze dva z uživatelů drog (chlapci) pociťovali nějaké zdravotní potíže, ostatní odpověděli na otázku negativně.

Otázka č. 24: Pijete alkohol?

Tab. 27 Pití alkoholu

Pití alkoholu	Ano	Ne
Chlapci	61	8
%	55,45	7,27
Dívky	34	7
%	30,91	6,36

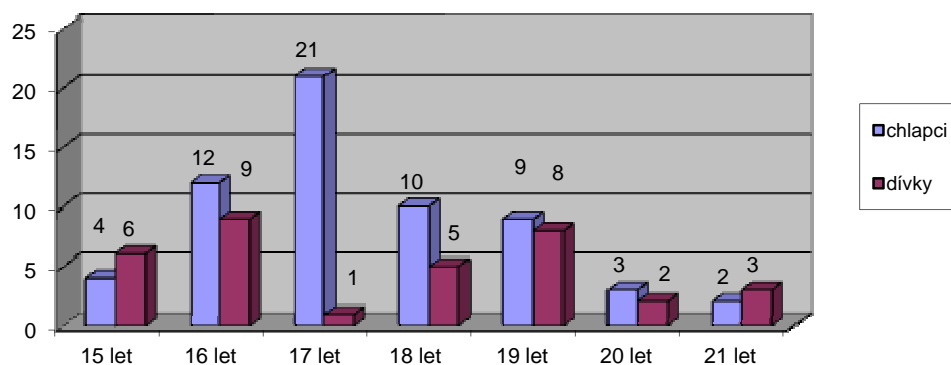

Obr. 27 Grafické znázornění počtu dotázaných pijících alkohol

SHRNUTÍ: Ke konzumaci alkoholu se přiznalo a pilo 61 chlapců a 34 dívek, většina dotázaných (86,36 %). Ve skupině chlapců nepilo alkohol pouze 11,59 % dotázaných, ve skupině dívek 17,07 % studentek.

Tab. 28 Věk pijáků alkoholu

Věk pijáků	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	4	12	21	10	9	3	2
%	3,64	10,91	19,09	9,09	8,18	2,73	1,82
Dívky	6	9	1	5	8	2	3
%	5,45	8,18	0,91	4,55	7,27	1,82	2,73

Obr. 28 Grafické znázornění věku dotázaných pijících alkohol

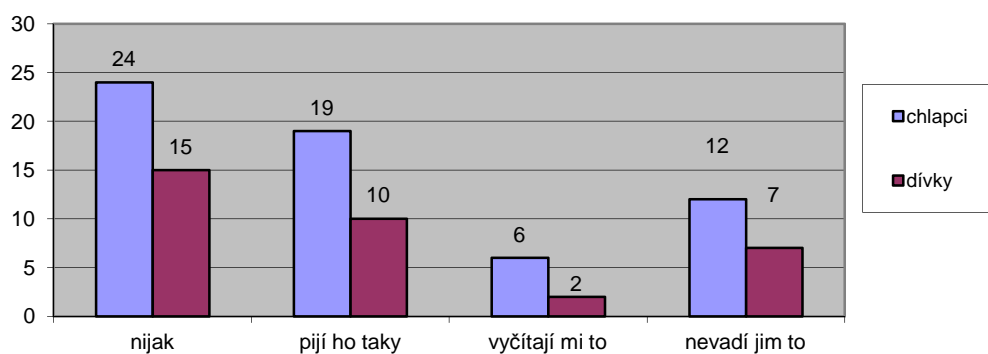
SHRNUTÍ: Největší skupinu studentů, kteří pili alkohol, tvořili dotázaní ve věku 17 let. Ačkoliv v České republice je legální pít alkohol až od 18 let, ve všech věkových skupinách sledovaného vzorku mládeže již naprostá většina dotázaných alkohol pila. Ve skupině patnáctiletých pilo alkohol 83,33 % dotázaných, ve skupině o rok starších již 96 % respondentů, ve skupině sedmnáctiletých 92 % studentů, osmnáctiletí pili v 88,24 % dotázaných, ve skupině devatenáctiletých 76,19 % respondentů, dvacetiletí 57,14 % studentů a ve skupině jednadvacetiletých 100 % (!) studentů. Nejčastěji pili alkohol studenti ve věkové skupině 21 let, následováni studenty ve věku 16 let.

Otázka č. 25: Jak na Vaše pití alkoholu reaguje Vaše okolí?

Tab. 29 Reakce okolí na pití alkoholu

Reakce	Nijak	Pijí ho taky	Včítají mi to	Nevadí jim to
Chlapci	24	19	6	12
%	21,82	17,27	5,45	10,91
Dívky	15	10	2	7
%	13,64	9,09	1,82	6,36

SHRNUTÍ: Nejčastěji se studenti-respondenti, konzumující alkoholické nápoje, setkávají se lhostejností okolí vůči pití alkoholu. Odpověď „nijak“ nebo „nevadí jim to“ uvedlo 58 respondentů (61,05 %). Velmi často lidé z okolí dotázaných pijí alkohol také (89,47 %). Nejméně častá byla odpověď respondentů, že jejich okolí reaguje na pití alkoholu negativně (8,42 %).

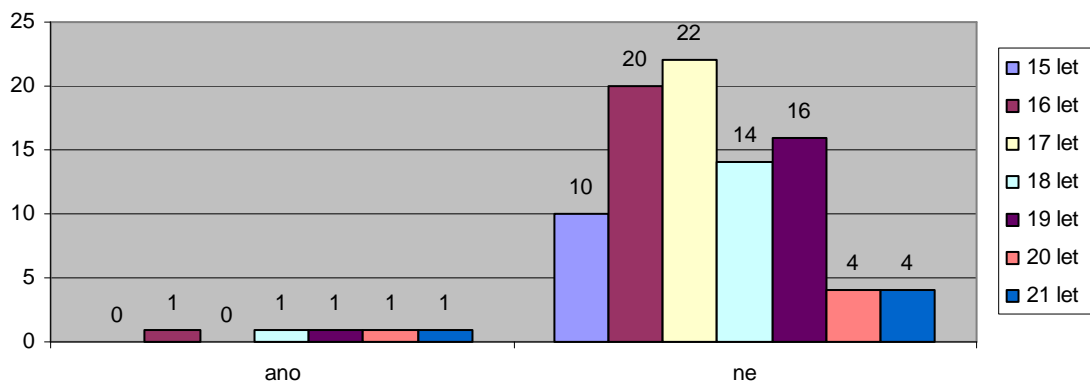
Obr. 29 Grafické znázornění reakcí okolí na pití alkoholu

Otázka č. 26: Máte zdravotní potíže související s pitím alkoholu?

Tab. 30 Výskyt zdravotních potíží

Výskyt zdravotních potíží	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Ano	0	1	0	1	1	1	1
Ne	10	20	22	14	16	4	4

Na otázku odpovídali pouze dotázaní, kteří alkohol konzumovali.

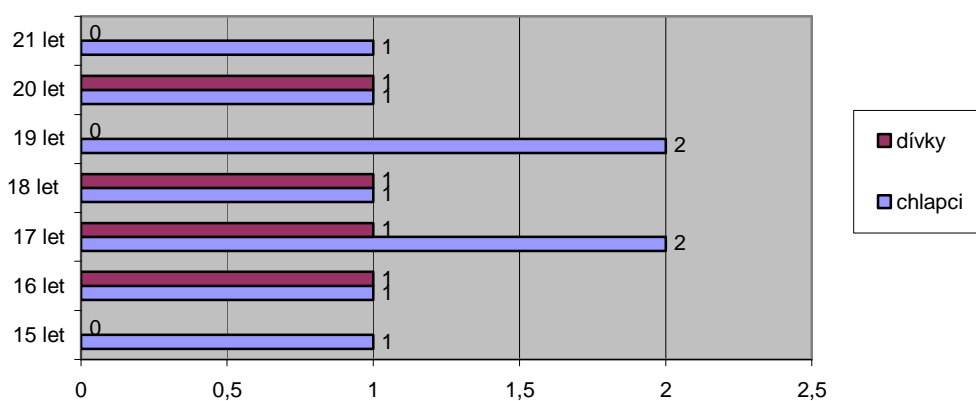
Obr. 30 Grafické znázornění výskytu zdravotních potíží

SHRNUTÍ: Ke zdravotním problémům se přiznalo pouze pět z nich, jedna dívka ve věku 20 let a jeden chlapec ve věku 16 let, a po jednom ve věku 18, 19, 21 let.

Otázka č. 27: Hrajete na automatech?

Tab. 31 Hraní na automatech

Hraní na automatech	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	1	1	2	1	2	1	1
Dívky	0	1	1	1	0	1	0

Obr. 31 Grafické znázornění počtu hrajících na automatech

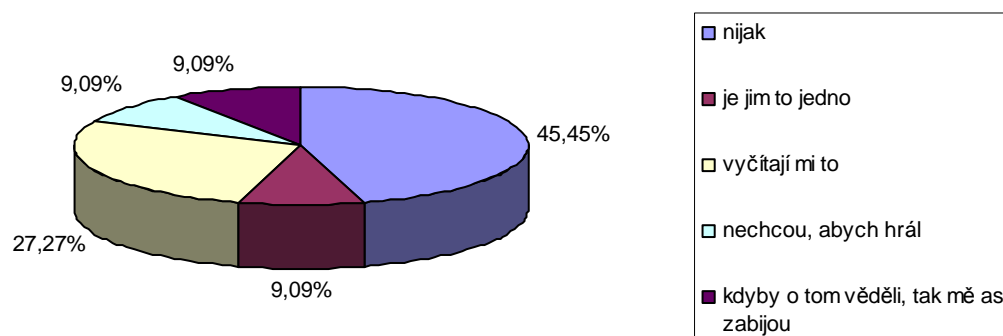
SHRNUTÍ: Na automatech hrálo poměrně málo, pouze 13 dotázaných (11,82 %), z toho jen 9 chlapců (13,04 %). Mezi chlapci nejčastěji hrají na automatech dotázaní ve věku 17 let a 19 let, v ostatních věkových kategoriích se vyskytoval vždy pouze jeden chlapec. Z dívek využívaly automaty k hazardním hrám pouze čtyři osoby (9,76 %).

Otázka č. 28: Jak na Vaše hraní automatů reaguje Vaše okolí?

Tab. 32 Reakce okolí na hraní na automatech

Reakce	Nijak	Je jim to jedno	Vyčítají mi to	„Nechcou, abych hrál“	„Kdyby o tom věděli, tak mě asi zabijou“
Počet hráčů	5	1	3	1	1

Otázku zodpovídali pouze hráči automatů, ostatní respondenti ji přeskočili.

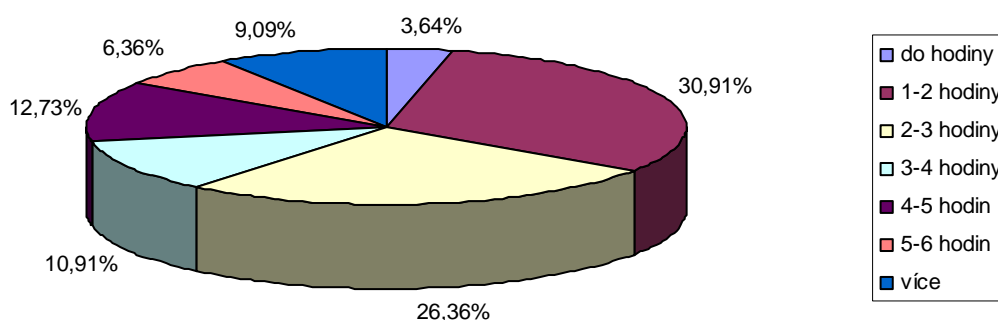
Obr. 32 Grafické znázornění reakcí okolí na hraní na automatech

SHRNUTÍ: S negativními reakcemi se setkala pouze pět dotázaných, ostatní odpovídali v sedmi případech „nijak“ (45,45 %) a v jednom případě „je jim to jedno“. Mezi negativními reakcemi bylo třikrát „vyčítají mi to“, jedenkrát „nechcou, abych hrál“ a jednou „kdyby o tom věděli, tak mě asi zabijou“.

Otázka č. 29: Kolik času denně prosurfujete na Internetu?

Tab. 33 Doba strávená na internetu

Trávení času na internetu	do hodiny	1-2 hodiny	2-3 hodiny	3-4 hodiny	4-5 hodin	5-6 hodin	více
Dotázaní	4	34	29	12	14	7	10

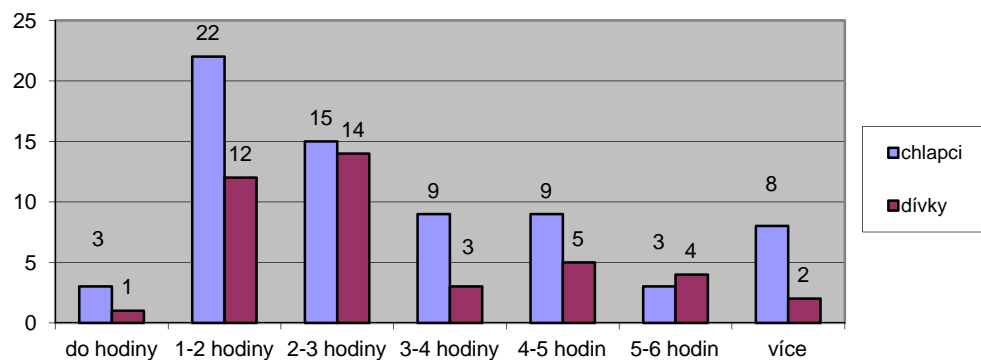

Obr. 33 Grafické znázornění doby strávené na internetu

SHRNUTÍ: Nejvíce respondentů (57,27 %) stráví denně na internetu 1-2 (30,91 %) hodiny a 2-3 (26,36 %) hodiny. Nejmenší skupinu tvořili dotázaní, kteří trávili na internetu každý den maximálně 60 minut. Ani jeden z respondentů neodpověděl, že by na internetu čas netrávil. Naopak téměř desetina dotázaných tráví na internetu denně více než šest hodin.

Tab.34 Počet hodin strávených na Internetu (z hlediska pohlaví)

Počet hodin	0-1 hodina	1-2 hodiny	2-3 hodiny	3-4 hodiny	4-5 hodin	5-6 hodin	více
Chlapci	3	22	15	9	9	3	8
Dívky	1	12	14	3	5	4	2

Obr. 34 Grafické znázornění počtu hodin, strávených na internetu

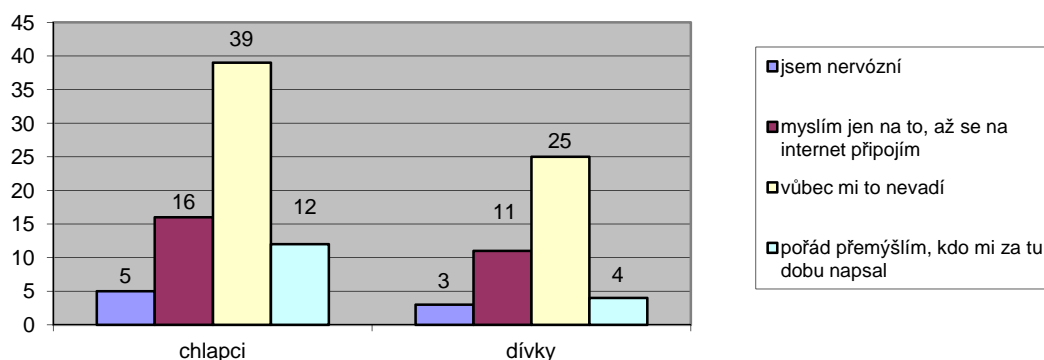
SHRNUTÍ: Chlapci nejčastěji trávili na internetu 1-2 hodiny (31,88 %), dívky 2-3 hodiny (34,15 %). Nejméně chlapců pracovalo na internetu 1-2 hodiny nebo 5-6 hodin, dívky nejméně často trávily na internetu 1-2 hodiny.

Otázka č. 30: Jak se cítíte, když po delší dobu nemáte přístup k internetu?

Tab. 35 Pocity během doby bez internetu

Pocity	Jsem nervózní	Myslím jen a to, až se na internet připojím	Vůbec mi to nevadí	Pořád přemýšlím, kdo mi za tu dobu napsal
Chlapci	5	16	39	12
Dívky	3	11	25	4

U otázky měli respondenti na výběr čtyři možnosti, přičemž mohli zakroužkovat libovolný počet odpovědí.

Obr. 35 Grafické znázornění pocitů během doby bez internetu

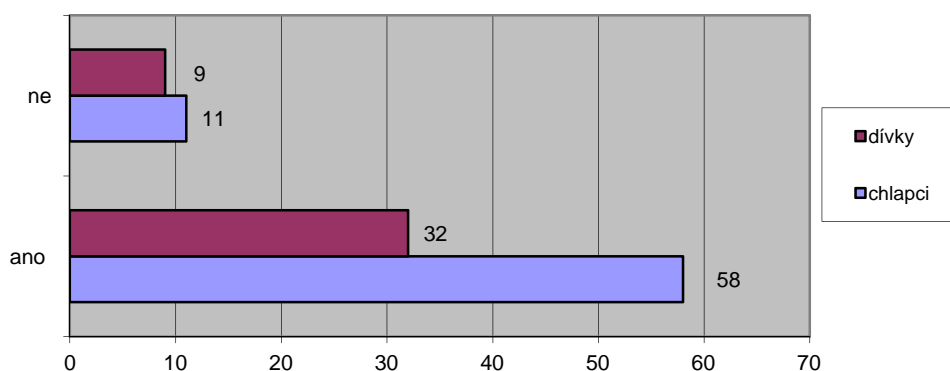
SHRNUTÍ: Nejčastěji (57,27 %) se dotázaní vyslovovali pro odpověď, že delší čas, strávený bez internetu, jim vůbec nevádí. V 27 případech (24,55 %) volili dotázaní odpověď „myslím jen na to, až se k internetu připojím“. Pět studentů zároveň volilo odpověď „pořád přemýšlím, kdo mi za tu dobu napsal“. Nervózní z období, které tráví bez internetu, bylo osm dotázaných, tři z nich zároveň uvedli, že „myslí jen na to, kdo jim napsal“.

Otázka č. 31: Máte možnost si o svých problémech s někým pohovořit?

Tab. 36 Existence důvěrníka

Existence důvěrníka	Ano	Ne
Chlapci	58 – 84,06 %	11 – 15,94 %
Dívky	32 – 78,05 %	9 – 21,95 %

SHRNUTÍ: Přesně 90 dotázaných si má o vlastních problémech s kým pohovořit, což je většina respondentů (81,82 %), chlapci si našli důvěrníka v 84, 06 % případech, dívky našli spřízněnou duši také v hojném zastoupení (78,05 %).

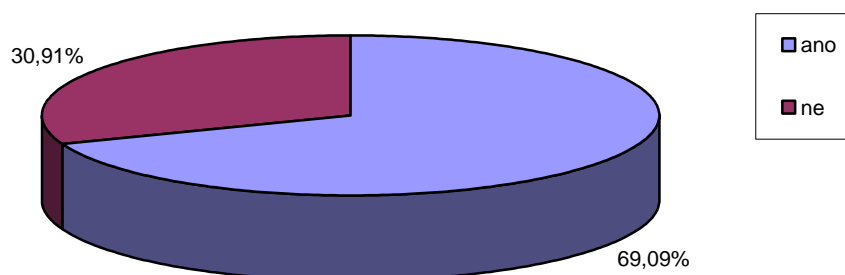

Obr. 36 Grafické znázornění existence důvěrníka

Otázka č. 32: Máte široký okruh přátel?

Tab. 37 Existence širokého okruhu přátel

Přátelé	Ano	Ne
Dotázaní	76 – 69,09 %	34 – 30,91 %
Chlapci	39 – 56,52 %	30 – 43,48 %
Dívky	37 – 90,24 %	4 – 9,76 %

Obr. 37 Grafické znázornění existence širokého okruhu přátel

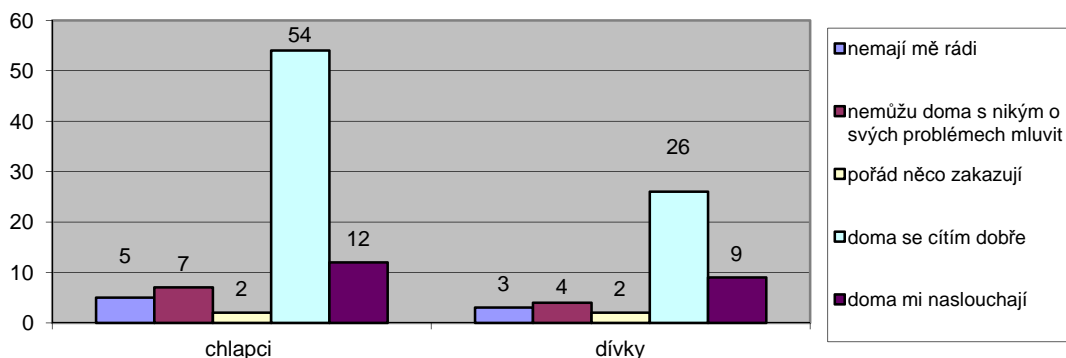
SHRNUTÍ: 76 respondentů (69,09 %) má široký okruh přátel. Většina děvčat má kolem sebe řadu přátel (90,24 %), mezi chlapci bylo studentů s řadou přátel o něco méně (56,52 %).

Otázka č. 33: Jak se doma cítíte?

Tab. 38 Pocity z atmosféry doma

Pocity	nemají mě rádi	nemůžu doma s nikým o svých problémech mluvit	pořád mi něco zakazují	doma se cítím dobře	doma mi naslouchají
Chlapci	5	7	2	54	12
Dívky	3	4	2	26	9

Respondenti měli u otázky možnost volby jedné nebo i více odpovědí, přičemž mohli odpověď i dopsat. Vepsání odpovědi nevyužil ani jeden dotázaný.

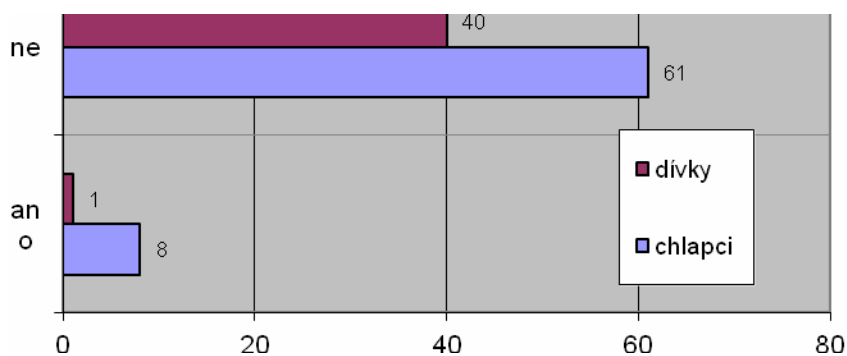
Obr. 38 Grafické znázornění pocitů z atmosféry doma

SHRNUTÍ: Nejčastěji respondenti volili odpověď „doma se cítím dobře“ (80 dotázaných, 72,73 %), z toho 78,26 % chlapců a 63,41 % dívek. Dvacet tři studenti obou pohlaví vyjádřili negativní pocity z atmosféry doma. 7 chlapců a 4 dívky si nemohou s nikým doma o vlastních problémech pohovořit, 5 chlapců a 3 dívky mají pocit, že je doma nemají rádi. Dva chlapci a dvě dívky se svěřilo, že jim doma stále něco zakazují. Naopak 12 chlapců a 9 dívek uvedlo, že jim doma naslouchají.

Otázka č. 34: Máte potíže se spánkem?

Tab. 39 Potíže se spánkem

Potíže	Ano	Ne
Chlapci	8 – 7,27 %	61 – 55,45 %
Dívky	1 – 0,91 %	40 – 36,36 %

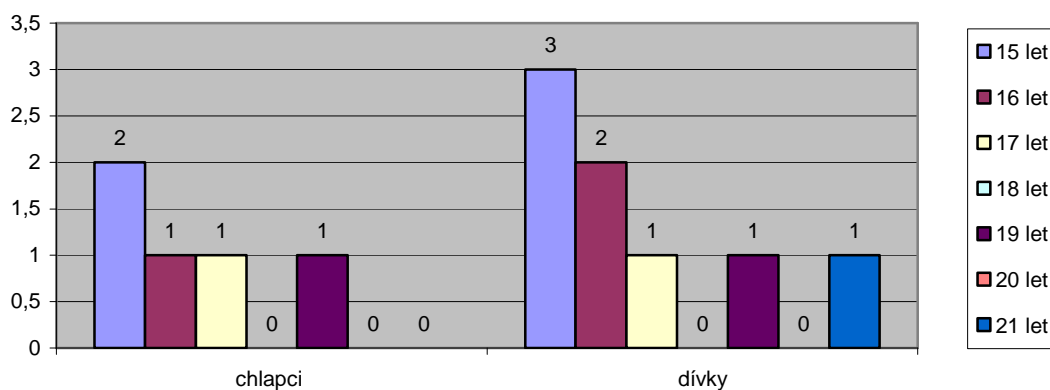
Obr. 39 Grafické znázornění počtu respondentů s obtížemi se spaním

SHRNUTÍ: Potíže se spaním uvedlo pouze devět dotázaných (8,18 %), osm chlapců a jedna dívka. Chlapci byli ve věku 15 let, 19 let, 20 let a 21 let, dívce bylo 20 let.

Otázka č. 35: Bojíte se někoho ze třídy?

Tab. 40 Obavy z někoho ve třídě

Obavy	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	2	1	1	0	1	0	0
Dívky	3	2	1	0	1	0	1

Obr. 40 Grafické znázornění počtu studentů, kteří se bojí někoho ze třídy

SHRNUTÍ: Obavy ze spolužáka uvedlo pouze 13 dotázaných (11,82 % z celkového počtu). Největší zastoupení měly věkové kategorie 15 let (33,33 %) a 16 let (23,08 %). V osmi případech se někoho ze třídy bojí dívky a v pěti případech měli strach chlapci. Pouze v jednom případě měla studentka 21 let, v ostatních případech šlo o respondenty, mladší jak 20 let.

Otázka č. 36: Máte strach chodit do školy?

SHRNUTÍ: Obavy ze školní docházky uvedlo 11 dotázaných, 5 chlapců a šest dívek. Čtyři chlapci se zároveň báli někoho ze třídy, stejně jako pět dívek. Tři chlapci nenacházeli doma pochopení. Negativní pocity z domácí atmosféry a zároveň i strach ze školní docházky se projevili u čtyř dívek.

7.2 Závěrečné shrnutí

Prokázalo se, že všichni dotazovaní měli již nějakou zkušenost se sociálně patologickými jevy. Nejvíce dotázaných mělo 16 a 17 let. Většina respondentů byla ráda ve třídě, kde měla i kamaráda. Více než polovina dotázaných patřila do nějaké party. 13 respondentů zažívalo šikanu, pět studentů se přiznalo, že někomu ubližuje. Jenom osm studentů mělo někdy konflikt se zákonem, přičemž dva z nich zůstali bez trestu. Skoro polovina dotázaných byla někdy za školou. Pouze dvě třetiny z nich byli potrestáni. Sedmdesát čtyři dotázaní kouřili, nejčastějšími kuřáky byli sedmnáctiletí chlapci. Polovina kuřáků nezaznamenala zápornou reakci na kouření, stejně jako 20 % studentů, kteří užívali drogy. Naprostá většina mladých lidí pila alkohol a pouze desetina z nich se setkala s negativní reakcí okolí na pití alkoholu. Prokázalo se, že mezi dotázanými nebyl ani jeden student, který by denně neseděl na internetu. Často stráví činností na internetu 2-3 hodiny denně, přičemž téměř polovina z nich zažívala negativní pocity, pokud právě nebyli připojeni k Internetu.

Na počátku předložené bakalářské práce byly vytyčeny čtyři hypotézy. Některé se prokázaly, jiné se nepotvrdily:

Hypotéza H1 – Všichni studenti středních škol se již někdy setkali s některým ze sociálně patologických jevů.

Hypotéza se potvrdila. Neexistoval ani jeden respondent, který by se nesetkal ani s jedním sociálně patologickým jevem.

Hypotéza H2 – S čím větším počtem sociálně patologických jevů se student setkal, tím horší je jeho prospěch ve škole.

Hypotéza se nepotvrdila. Nenašel se žádný vztah mezi prospěchem a počtem sociálně patologických jevů, se kterým se student setkal.

Hypotéza H3 – Zdravotní problémy, související s užíváním návykových látek, mají častěji dívky než chlapci.

Pokud se pod pojem „užívání návykových látek“ chápe kouření cigaret, konzumace alkoholu a užívání drog, pak z výzkumného šetření vyplývá, že zdravotní

potíže pociťovalo 17 respondentů. Šest chlapců mělo potíže, související s kouřením a pitím alkoholických nápojů, dva chlapci pociťovali zdravotní obtíže spojené s užíváním omamných látek, jeden si stěžoval na následky kouření. Jedna dívka uvedla, že její zdravotní stav se zhoršil po pití alkoholu a kouření, šest dívek mělo zdravotní potíže, související s kouřením. Ze všech dotázaných chlapců mělo zdravotní potíže 13 %, ze všech dívek 17 %. Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza H4 – Dívky pociťují dopady sociálně patologických jevů více než chlapci.

Hypotéza se nepotvrdila. Prokázalo se, že trest dostali chlapci, kteří častěji pociťovali i zdravotní dopady (kouření, braní drog) stejně jako je jejich okolí více odsuzovalo za kouření, braní drog či provozování her na automatech.

III. DISKUZE

Problematika sociálně patologických jevů je v současnosti velmi diskutovaným tématem. Existuje řada odborných publikací, které se k ní vztahují. Mnozí odborníci se k ní vyjadřují, přicházejí se stále novými pohledy. Veřejnost často o společensky závažných projevech chování komunikuje, zajímá se o ně, hledá různá řešení, pátrá po univerzálním léku.

Velmi častý je mezi laickou veřejností vnímat názor, že dnešní mládež je zkažená a mnohdy už údajně nemá pražádnou šanci na záchranu. Jak je často slyšet z úst starší generace, že oni takoví nebyli, že oni si více věcí vážili, že znali pravá přátelství a tak podobně. Mnozí dospělí mají pocit, že dospívající mladí lidé tráví volný čas pouze braním drog, kouřením, baví se krádežemi, zajímá je pouze sex a peníze. Sice připouštějí, že dnešní svět nabízí mládeži mnohá pokušení, která oni před lety neznali, na druhou stranu žehrají na charakter mladých lidí, jež nenávratně pokřivený.

Hlasy starších, které očerňují příslušníky mladších generací, jsou v každé době. Vždycky se doba minulá zdála být nejzkaženější, vždycky starší byli mnohem poctivější, morálnější a chytřejší, než je současná generace mladých. Provedené výzkumné šetření ovšem jasně prokázalo, že dnešní mládež není až tak zlá. Na jedné straně se ukázalo, že většina mladých dneska kouří (62,30 %) a pije alkohol (86,40 %), na straně druhé se prokázalo, že pouze zlomek z nich (7,30 %) bere drogy. Spíše než počet kuřáků, je závažnější nízký věk kuřáků – nováčků. Zjištěná data zřetelně ukazují skutečnost, že již v 15 letech kouřilo 58,30 % dotázaných. Zajímavostí je, že kouří více jak polovina patnáctiletých, ale cigarety si podle platné legislativy může člověk zakoupit až od 18 let. Kde tedy berou mladí cigarety? Kupují jim je starší kamarádi nebo dokonce rodiče? Nebo je česká společnost natolik benevolentní, že sice existuje zákon, kterým se nikdo neřídí? Podobné jsou výsledky dat, týkající se alkoholu. Jak je možné, že 83,30 % patnáctiletých adolescentů běžně konzumuje alkoholické nápoje? Opravdu je tak snadné si ho pořídit, i když je člověk nezletilý? A jak dokazuje výzkum, ke kouření, pití alkoholu i braní drog je okolí dospívajícího nejčastěji zcela lhostejné.

Pouze malá část dotázaných se setkala s ubližováním, nejčastěji v podobě ignorace a pomluv. Pouze 4,50 % respondentů se přiznalo, že někomu ubližuje. Prokázalo se, že ačkoliv existuje stereotypní chápání agresora jako „zlobivého dítěte“, agresory nebyli vždy studenti se špatným prospěchem nebo dotázaní bez kamarádů či příslušnosti

k partě. Podle výsledků výzkumného šetření to vypadá, že šikana sice problémem na škole je, ale určitě nikoli nezvladatelným. Lze jen vyjádřit doporučení a hlavně se více zaměřit na prevenci, aby v budoucnu byla čísla, týkající se šikany, s trvale klesající tendencí.

Otázky dotazníku se zaměřovaly i na oblast trestních činů. K méně závažným trestným činům se přiznalo osm pachatelů (7,30 %), ani jeden z nich však nedostal horší trest než podmínku. Většina pachatelů byla v době páchaní trestného činu nezletilá, což jim pomohlo k mírnějšímu trestu. Také se nepotvrdilo, že současná mládež již od útlého věku páchá nejhorší zločiny, jak situaci černě vidí starší generace. Zarážející však zůstává fakt, že z osmi pachatelů trestných činů jich sedm předpokládalo, že v budoucnu spáchají další trestný čin. Jako slabá záporná stránka se nabízí mírné tresty, lhostejnost rodiny a okolí nebo snížené sebevědomí? Díky realizovanému výzkumu se ukázalo, že s mladistvými pachateli trestných činů se musí daleko více osobně pracovat, věnovat jim zvýšenou pozornost, aby se v budoucím období neposouvali do potenciálních pachatelů nových trestných činů.

Záškoláctví si vyzkoušela téměř polovina dotázaných (40 %). Naprostá většina dřívějších záškoláků si myslí, že se na jejich nepřítomnost ve škole nepřijde, případně že absenci ve výuce nebudou jejich rodiče rozpitvávat. Bohužel mají pravdu, 31,80 % záškoláků se vyhnulo jakémukoliv trestu. Dlouho letitá praxe ve školství uvádí, že je-li student zletilý, píše si omluvenky sám. Pokud není absencí příliš mnoho, existuje reálná šance, že se na záškoláctví nikdy nepřijde. U mladších studentů mnozí z nich spoléhají na lhostejnost rodičů, v krajním případě si omluvenku napíše sami a čekají, zda je rodič někdy odhalí. Bohužel z úst řady pedagogů je často slyšet, že rodiče vůbec nezajímá, co jejich dítě dělá, takže se jedná o bludný kruh, ve kterém se zkušený záškolák umí velmi dobře pohybovat.

Více než desetina dotázaných (11,30 %) využívá automaty k hazardním hrám. Světélkující bedýnky lákají především chlapce. Nabízí se jim vidina snadného výdělku. Pouze necelá polovina z mladých hráčů (38,50 %) se setkala s negativní reakcí na jejich hraní. Také se prokázalo, že šest hráčů bylo nezletilých. Opět existují zákony, které zakazují hraní na automatech osobám mladším 18 let! Kde tedy mladší studenti hrají? Opět se setkáváme s benevolentní veřejností, ať už v podobě obsluhy herny, která nechá mladého člověka hrát bez ohledu na jejich věk, nebo v podobě okolí hráče, které jeho zálibu většinou lhostejně přijímá (61,50 %).

Nejnovějším strašákem se na poli sociálně patologických jevů stává internet. Dnes se mluví o nové formě šikany – kyberšikaně. Její obětí se může stát prakticky každý mladý člověk, jelikož ani jeden z dotázaných nevedl, že by netrávil na internetu denně alespoň nějakou dobu. Nejčastěji se jednalo o 1-2 hodiny (30,90 %) až 3-4 hodiny denně (26,40 %). Téměř třetina dotázaných (28,20%) tráví denně na internetu více než čtyři hodiny. Nedivme se tedy faktu, že venku nepobíhá mládež, jak bylo možno velmi běžně vidět ještě před pár lety. Internet se pro ně stal atraktivní náhražkou kamaráda, v lepším případě ho studenti používají jako komunikační prostředek mezi sebou. Existuje však spousta varovných článků a publikací, poukazujících na nebezpečí různých počítačových her, které tkví především ve ztrátě schopnosti orientovat se v reálném životě. Dalším velmi aktuálním nebezpečím je možnost anonymního pohybování se na různých chatech, facebooku a podobně, kde mohou lidé nejrůznějšího charakteru vyhledávat potenciální oběti. Stránky novin dnes bohužel velmi často zaplňují brutální zločiny, v nichž figuruje na jedné straně důvěřivá (často mladá) oběť a na straně druhé zkušený agresor, který se na internetu vydával za úplně někoho jiného. Když však rodiče nechávají trávit děti tolik času s počítačem, který se jim stává často nejbližším kamarádem, nemohou se pak divit, že děti vyrůstají odtržené od reality, v horších případech se stávají aktéry někdy velmi závažných trestných činů (ať již jako oběť nebo agresor).

Stále naštěstí existuje řada dospívajících, kteří kolem sebe mají hodně přátel (69,10 %). Zároveň má většina někoho, s kým si může o privátních problémech otevřeně pohovořit (81,80 %). Výsledky šetření napovídají, že ačkoliv mladí lidé tráví dlouhé hodiny na internetu, stále ještě mají čas na budování přátelství a mají i někoho, komu se mohou svěřovat.

ZÁVĚR

Současný svět je plný lákadel, která přitahují mladé lidi jako světlo můry. V dnešním sociálním prostředí snad neexistuje mladý člověk, který by nepadl do lákavých osidel některé z mnoha nástrah, spojených s objevováním „velkého světa“. Je pak přirozené, že mladí lidé testují hranice, které musí respektovat, zkoušejí, kam až mohou zajít a co všechno jim ještě projde. Mnohdy pouze z frajeřiny pokouší rodiče, učitele, kamarády, chtějí si vyzkoušet, na co mají, co ještě zvládnout, jak dokáží lhát, podvádět a skrývat různé drobné přečiny, jako je záškoláctví nebo drobná kriminalita. Jiní hazardují se zdravím, naprostá většina z nich (i když by to nikdy nahlas nepřiznali) jen proto, aby se neponížili před ostatními. Řada dospělých dodnes vzpomíná začátky s cigaretou nebo drogou, kterou poprvé okusili v partě, jen aby do ní mohli ještě více zapadnout. A mnoho z dospělých lituje, že už tehdy jejich rodiče nezakročili tvrději, že si buď vůbec nevšimli, co jejich potomci dělají nebo nad „problémy“ blahosklonně přivřeli oči.

Jak prokazují dílčí shrnutí v praktické části předložené bakalářské práce, každý z dotázaných mladých lidí se setkal v životě s některým ze sociálně patologických jevů. Mnozí z nich již i pocítili jejich dopady. Některé postihly tresty za projevy a následky vlastního jednání, jiní na sobě pocítují zdravotní dopady a další lidé ze svého okolí vnímají náznaky odsouzení za nežádoucí chování. Žádný z trestů však nebyl nijak zásadní, žádný dopad nebyl natolik závažný, aby ho některý z dotázaných nějak více rozebíral.

Nejvíce se potvrdily obavy, že naprostá většina mladých lidí v současnosti kouří a pije alkohol, bez ohledu, zda již dosáhli zákonné hranice 18 let. Zdá se, že dnešní společnost toleruje mladistvé kuřáky a pijany alkoholu. Každý den je v obchodech, trafikách nebo hospodách vidět, jak se běžně prodávají cigarety a alkohol mladíčkům a dívenkám a málokdo se pozastavuje, i když všichni vědí, že se jedná o nezákonný prodej a konzumaci, a že pro mladý organismus je užívání návykových látek velmi škodlivé.

Dalším tolerovaným nebezpečím jsou počítače spolu s internetem. Rodiče nepátrají, kolik času denně jejich potomek prosurfuje. Mnozí se spokojí s odpovědí, že hledají něco do školy, ale naprostá většina rodičů se vůbec nepídí po množství času stráveném u her, facebooku, mailů či dokonce erotických stránek. Nepřijde jim zvláštní,

že potomek raději tráví čas s počítačem než se živými lidmi, tvory, v přírodě, smysluplnými aktivitami.

Stále převládá skupina mladých lidí, kteří ještě nepocítily žádné dopady sociálně patologických jevů. Je škoda, že nedošlo k razantnímu potrestání. Jejich záškoláctví, kouření, spotřeba drog, gamblerství a další skutky se odsunuly do neznáma, do říše odpouštění. Nebo je nikdo nezjistí !?

POUŽITÁ LITERATURA

- BILLOVÁ, M. *Šikana na střední škole. Bakalářská práce.* Brno: Masarykova univerzita, 2011. 43 s.
- DUBSKÝ, J., URBAN, L. *Sociální deviace.* 1. vyd. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 167 s. ISBN 978-80-7380-133-5.
- FÍŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie,* 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- GAJDOŠOVÁ, E. *Rozvíjení emoční inteligence žáků: prevence šikanování, intolerance a násilí mezi dospívajícími.* 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 324 s. ISBN 80-7367-115-8.
- KAPR, J. a kol. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny.* 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. 116 s. ISBN 80-85850-03-6.
- KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách.* 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 256 s. ISBN 80-7178-513-X.
- kol. *Drogy otázky a odpovědi.* 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 198 s. ISBN 978-80-7367-223-2.
- KOŤA, J., JEDLIČKA, R. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.* Praha: Karolinum, 1998. 169 s. ISBN 80-7174-555-8.
- KOZÁK, J. *Kouření nebo zdraví.* 1. vyd. Praha: Ústav zdravotní výchovy, 1988. 48 s.
- MACEK, P. *Adolescence.* 2. vyd. Praha: Portál, 1999. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.
- MAŇÁK J. a kol. *Kapitoly z metodologie pedagogiky.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 125 s. ISBN 80-210-1031-2.
- MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 196 s. ISBN 978-80-210-4550-7.
- NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí.* 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. 199 s. ISBN 80-85121-52-2.8.
- NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost.* 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 150 s. ISBN 80-7178-432-X.
- NEŠPOR, K. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech.* 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 126 s. ISBN 80-7178-086-3.
- POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe.* Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. 186 s. ISBN 80-86568-04-0.

- PRESL, J. *Drogová závislost*. 9. svazek, Praha: Maxdorf, 1994. 87 s. ISBN 80-85800-18-7.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998. 328 s. ISBN 80-7178-252-1.
- ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
- SKALKOVÁ J. a kol. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 208 s.
- VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany*. 1.vyd. Praha: Portál,2009. 152 s. ISBN 978-80-7367-611-7.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 444 s. ISBN 80-7178-214-9.
- VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.
- VÁGNEROVÁ, M. Specifické poruchy učení. In SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001. s. 631-664. ISBN 80-7178-545-8.

Internetové zdroje

Bílá kniha tabáku. [online]. Praha : Česká koalice proti tabáku, Česká komise European Medical Association Smoking or Health, Pracovní skupina pro prevenci a léčbu závislosti na tabáku při České lékařské společnosti JEP, 2007. [citováno 2011-10-11]. Dostupné z: <http://www.mattea.estranky.cz/clanky/kurak/bila-kniha-tabaku>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č. 2 Přehled získaných výsledků

Příloha č. 1

DOTAZNÍK

Vážení studenti,

obracím se na vás se žádostí o pomoc při zpracování průzkumného šetření, týkajícího se dopadů sociálně patologických jevů na středoškolskou mládež. Váš úkol spočívá v zakroužkování nabídnuté možnosti nebo vpisování odpovědí.

Nepodepisujte se!

Děkuji za porozumění.

Stanislav Šopf, student Mendelovy univerzity v Brně

1. **Jakého jste pohlaví?** a) muž b) žena
2. **Jaké je Vaše bydliště?** a) na venkově b) ve městě
3. **Jaký je Váš věk?** let
4. **Jste rád/a ve třídě?** a) ano b) ne
5. **Máte ve třídě kamaráda?** a) ano b) ne
6. **Patříte ve třídě do nějaké party?** a) ano b) ne
7. **Jaký je Váš studijní prospěch?** a) 1 b) do 2 c) do 3 d) horší
8. **Opakoval/a jste někdy nějaký ročník?** a) ano b) ne
9. **Ublížíje Vám někdo?** a) ano b) ne
10. **Pokud Vám někdo ubližuje, jak? (můžete zaškrtnout i více možností):**
a) ignorace b) posměch c) pomluvy d) ponižování
e) bití f) vyhrožování g) jinak
11. **Ublížíjete někomu Vy?** a) ano b) ne
12. **Měl/a jste někdy konflikt se zákonem? (pokud odpovíte ne, následující otázku přeskočte)** a) ano b) ne
13. **Pokud jste měl/a konflikt se zákonem, jaký to byl?**
14. **Jaký trest jste za to dostal/a?**
15. **Myslíte si, že budete mít v budoucnu další konflikt se zákonem?**
a) ano b) ne
16. **Byl/a jste někdy za školou? (pokud odpovíte ne, následující otázku přeskočte)**
a) ano b) ne
17. **Jak jste za to byl/a potrestán/a?**
18. **Kouříte? (pokud odpovíte ne, následující otázku přeskočte)** a) ano b) ne
19. **Jak na Vaše kouření reaguje Vaše okolí?**

20. Máte zdravotní problémy související s kouřením? a) ano b) ne
21. Berete drogy? (pokud odpovíte ne, následující otázku přeskočte) a) ano b) ne
22. Jak na Vaše brání drog reaguje Vaše okolí?
23. Máte zdravotní problémy, související s užíváním drog? a) ano b) ne
24. Pijete alkohol? (pokud odpovíte ne, následující otázku přeskočte) a) ano b) ne
25. Jak na Vaše pití alkoholu reaguje Vaše okolí?
26. Máte zdravotní problémy související s pitím alkoholu? a) ano b) ne
27. Hrajete na automatech (pokud odpovíte ne, následující otázku přeskočte) a) ano b) ne
28. Jak na Vaše hraní automatů reaguje Vaše okolí?
29. Kolik času denně prosurfujete na Internetu?
30. Jak se cítíte, když po delší dobu nemáte přístup k internetu? (můžete zaškrtnout více odpovědí)
- a) jsem nervózní b) myslím jen na to, až se na internet připojím
- c) vůbec mi to nevádí d) pořád přemýšlím, kdo mi asi za tu dobu napsal
31. Máte možnost si o svých problémech s někým otevřeně pohovořit? a) ano b) ne
32. Máte široký okruh přátel? a) ano b) ne
33. Jak se doma cítíte? (můžete zakroužkovat více odpovědí):
- a) nemají mě rádi b) nemůžu doma s nikým o svých problémech mluvit
- c) pořád mi něco zakazují d) doma se cítím dobře
- e) doma mi naslouchají f) jiná možnost (uveďte)
34. Máte potíže se spánkem? a) ano b) ne
35. Bojíte se někoho ze třídy? a) ano b) ne
36. Máte strach chodit do školy? a) ano b) ne

Děkuji za vyplnění.

Příloha č. 2

Tabulka č. 1: Pohlaví

Pohlaví	Chlapec	Dívka
Respondenti	69	41

Tabulka č.2: Bydliště

Bydliště	Ve vesnici	Ve městě
Dotazovaní	45	65

Tabulka č.3: Bydliště z hlediska pohlaví

Bydliště	Ve vesnici	Ve městě
Muž	17	52
Žena	28	13

Tabulka č.4:Věkové rozložení

Věkové rozložení	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Dotazovaní	12	21	25	17	22	8	5

Tabulka č.5:Věk z hlediska pohlaví

Věkové rozložení	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Muži	5	10	24	11	12	5	2
Žen	7	11	1	6	10	3	3

Tabulka č.6: Pocity ve třídě

Pocity ve třídě	Ano	Ne
Chlapci	43	26
Dívky	29	12

Tabulka č.7: Existence kamaráda ve třídě

Kamarád ve třídě	Ano	Ne
Chlapci	57	12
Dívky	27	14

Tabulka č.8: Příslušnost k partě

Příslušnost k partě	Ano	Ne
Chlapci	38	31
Dívky	19	22

Tabulka č. 9: Prospěch

Prospěch	1	Do 2	Do 3	horší
Chlapci	7	17	24	21
Dívky	6	5	18	12

Tabulka č. 10: Opakování ročníku

Opakování ročníku	Ano	Ne
Chlapci	8	61
Dívky	5	36

Tabulka č. 11: Ublíživání od někoho cizího

Ublíživání	Ano	Ne
Chlapci	9	60
Dívky	9	32

Tabulka č. 12: Typy ublíživání

Typy ublíživání	Ignorace	Pomluvy	Ponižování	Bití	Vyhrožování
Chlapci	3	2	2	1	1
Dívky	4	3	1	0	1

Tabulka č. 13: Ublíživání někomu cizímu

Ublíživání	Ano	Ne
Chlapci	3	66
Dívky	2	39

Tabulka č. 14: Věk agresorů

Věk agresorů	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Muži	0	0	0	0	1	1	1
Žen	0	0	0	0	1	1	0

Tabulka č. 15: Konflikt se zákonem

Konflikt se zákonem	Ano	Ne
Chlapci	7	62
Dívky	1	40

Tabulka č. 16: Věk pachatelů

Věk pachatelů	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	0	0	4	1	1	1	0
Dívky	0	0	0	0	1	0	0

Tabulka č. 17: Typy deliktů

Typ deliktů	Krádež	Bitka s bengama	Bitka	Mladistvý opilec
Chlapci	3	1	1	2
Dívky	1	0	0	0

Tabulka č. 18: Druhy trestů

Druhy trestů	Žádný	Domácí vězení	Podmínka	Finanční odškodnění
Chlapci	2	3	1	1
Dívky	0	0	0	1

Tabulka č. 19: Záškoláctví

Záškoláctví	Ano	Ne
Chlapci	29	40
Dívky	15	26

Tabulka č. 20: Tresty za záškoláctví

Tresty	Nijak	Domácí vězení	Odpracování	Domluva od rodičů	Poznámka	Třídní důtka	Zákaz televize
Chlapci	9	7	2	5	4	1	1
Dívky	5	5	0	2	3	0	0

Tabulka č. 21: Kouření

Kouření	Ano	Ne
Chlapci	57	12
Dívky	17	24

Tabulka č.22: Věk kuřáků

Věk kuřáků	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	4	10	21	7	10	4	1
Dívky	3	2	1	3	6	1	1

Tabulka č.23: Reakce okolí na kouření

Reakce	Nijak	Smrdí jim to	Přemlouvají mne, abych toho nechal/a	Kouří taky	Nechtějí být v mé blízkosti během kouření	Vyčítají mi to	Nevadí jim to
Chlapci	21	5	7	13	2	5	4
Dívky	4	0	4	3	0	4	2

Tabulka č.24: Užívání drog

Užívání drog	Ano	Ne
Chlapci	5	64
Dívky	3	38

Tabulka č.25: Reakce okolí na braní drog

Reakce	Nijak	Berou drogy taky	Přemlouvají mne, abych toho nechal/a	Vyčítají mi to
Chlapci	1	3	0	1
Dívky	1	1	1	0

Tabulka č. 26: Existence zdravotních problémů

Zdravotní problémy	Ano	Ne
Chlapci	2	3
Dívky	0	3

Tabulka č. 27: Pití alkoholu

Pití alkoholu	Ano	Ne
Chlapci	61	8
Dívky	34	7

Tabulka č. 28: Věk pijáků alkoholu

Věk pijáků	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	4	12	21	10	9	3	2
Dívky	6	9	1	5	8	2	3

Tabulka č. 29: Reakce okolí na pití alkoholu

Reakce	Nijak	Pijí ho taky	Včítají mi to	Nevadí jim to
Chlapci	24	19	6	12
Dívky	15	10	2	7

Tabulka č. 30: Výskyt zdravotních potíží

Výskyt zdravotních potíží	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Ano	0	1	0	1	1	1	1
Ne	10	20	22	14	16	4	4

Tabulka č. 31: Hraní na automatech

Hraní na automatech	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	1	1	2	1	2	1	1
Dívky	0	1	1	1	0	1	0

Tabulka č. 32: Reakce okolí na hraní na automatech

Reakce	Nijak	Je jim to jedno	Vyčítají mi to	Nechcou, abych hrál	Kdyby o tom věděli, tak mě asi zabijou
Počet hráčů	5	1	3	1	1

Tabulka č. 33: Doba strávená na internetu

Trávení času na internetu	do hodiny	1-2 hodiny	2-3 hodiny	3-4 hodiny	4-5 hodin	5-6 hodin	více
Dotázaní	4	34	29	12	14	7	10

Tabulka č.34: Počet hodin strávených na Internetu (z hlediska pohlaví)

Počet hodin	do hodiny	1-2 hodiny	2-3 hodiny	3-4 hodiny	4-5 hodin	5-6 hodin	více
Chlapci	3	22	15	9	9	3	8
Dívky	1	12	14	3	5	4	2

Tabulka č.35: Pocity během doby bez Internetu

Pocity	Jsem nervózní	Myslím jen a to, až se na internet připojím	Vůbec mi to nevadí	Pořád přemýšlím, kdo mi za tu dobu napsal
Chlapci	5	16	39	12
Dívky	3	11	25	4

Tabulka č. 36: Existence důvěrníka

Existence důvěrníka	Ano	Ne
Chlapci	58	11
Dívky	32	9

Tabulka č. 37: Existence širokého okruhu přátel

Přátelé	Ano	Ne
Dotázaní	76	34
Chlapci	39	30
Dívky	37	4

Tabulka č. 38: Pocity z atmosféry doma

Pocity	nemají mě rádi	nemůžu doma s nikým o svých problémech mluvit	pořád mi něco zakazují	doma se cítím dobře	doma mi naslouchají
Chlapci	5	7	2	54	12
Dívky	3	4	2	26	9

Tabulka č. 39: Potíže se spánkem

Potíže	Ano	Ne
Chlapci	8	61
Dívky	1	40

Tabulka č. 40: Obavy z někoho ve třídě

Obavy	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let
Chlapci	2	1	1	0	1	0	0
Dívky	3	2	1	0	1	0	1